

อาณานิคมและสภาพ เสมือนอาณานิคม

รูปแบบของอาณานิคม

ความหมายของอาณานิคม ไม่ได้ได้รับการกำหนดไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศอย่างชัดเจนนัก แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วจะเห็นได้ว่า อาณานิคมนั้นก็คือดินแดนที่ไม่มีการปกครองตนเอง และกฎหมายได้กำหนดไว้ว่าจะต้องมีการดำเนินการเพื่อให้ดินแดนดังกล่าวมีสิทธิในการปกครองตนเอง ด้วยเหตุนี้ดินแดนอาณานิคมตามกฎหมายระหว่างประเทศจึงอาจแบ่งออกเป็นรูปแบบที่กำหนดไว้ในข้อตกลงหรือกติกาสนธิบัตรชาติประการหนึ่งและอาณานิคมตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติอีกประการหนึ่ง

1.1 อาณานิคมตามข้อตกลงสนธิบัตรชาติ

ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ยุติลง ในการประชุมสันติภาพที่กรุงปารีส ในปี ค.ศ. 1919 ฝ่ายพันธมิตร ผู้ชนะสงครามโลกครั้งที่ 1 (ประเทศฝ่ายพันธมิตรที่ชนะสงครามโลกครั้งที่ 1 ประกอบด้วย : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี ญี่ปุ่น เบลเยียม บราซิล แคนาดา ออสเตรเลีย สหภาพแอฟริกาใต้ อินเดีย จีน คิวบา กรีซ กัวเตมาลา ไฮติ เฮจาส ฮอนดูรัส ไลบีเรีย นิการากัว ปานามา โปแลนด์ โปรตุเกส โรมาเนีย เซอร์เบีย เชคโกสโลวเกียและสยาม) มีนโยบายที่จะจำกัดอำนาจสถานะทางเศรษฐกิจและการทหารของประเทศฝ่ายอักษะ (AXIS) ที่แพ้สงคราม (ประเทศฝ่ายอักษะที่แพ้สงครามประกอบด้วย : เยอรมันนี, ออสเตรีย-ฮังการี, ตุรกี (มหาอาณาจักรออตโตมาน) และบัลแกเรีย) แนวทางหนึ่งในการจำกัดอำนาจของประเทศผู้แพ้สงครามถูกเสนอ โดยนายกรัฐมนตรี ยาน คริสเตียน สมุทส์แห่งสหภาพแอฟริกาใต้ นั่นคือ การนำระบบอำณัติ (Mandates System) มาใช้กับระบบอำณัติแทนการจัดการปกครองดินแดนอาณานิคมที่เดิมเคยอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศฝ่ายอักษะ โดยให้โอนการปกครองดินแดนอาณานิคมเหล่านั้นให้มาอยู่ภายใต้การปกครองของสันนิบาตชาติ (The League of Nations) แทน โดยข้อความที่กำหนดเกี่ยวกับการถ่ายโอนอำนาจ และการเปลี่ยนแปลงการปกครองในอาณานิคม

ดังกล่าวถูกกำหนดไว้ใน

- Treaty of Versailles (June 28th, 1919) ระหว่างเยอรมันกับสัมพันธมิตร
- Treaty of Saint Germain (September 10th, 1919) ระหว่างออสเตรียกับสัมพันธมิตร
- Treaty of Neuilly (November 27th, 1919) ระหว่างบัลแกเรียกับสัมพันธมิตร
- Treaty of Trianon (June 4th, 1920) ระหว่างฮังการีกับสัมพันธมิตร
- Treaty of Sevres (August 29th, 1920) ระหว่างตุรกีกับสัมพันธมิตร¹

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายระหว่างประเทศ หน่วยที่ 1-6, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2528),
หน้า 76

ระบบอาณัติถูกกำหนดไว้ในมาตรา 22 ของกติกาสันนิบาตชาติ ซึ่งโดยหลักการแล้วดินแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองของประเทศฝ่ายอักษะ จะกลับมาอยู่ภายใต้การดูแลของสันนิบาตชาติ โดยสันนิบาตชาติจะมอบหมายให้ประเทศสมาชิกปกครองดูแลแทน โดยมีคณะกรรมการถาวรว่าด้วยดินแดนในอาณัติ (The Permanent Mandates Commission) เป็นผู้ดูแลอีกชั้นหนึ่ง (ประเทศผู้ปกครองดูแลเรียกว่า "Mandatory" หรือ "รัฐอาณัติ" ดินแดนที่อยู่ภายในระบบอาณัติเรียกว่า "Mandated Territories" หรือ "ดินแดนในอาณัติ")

ดินแดนในอาณัติตาม มาตรา 22 ของกติกาสันนิบาตชาติดังกล่าว แยกได้เป็น 3 ประเภทคือ²

- ดินแดนในอาณัติตามมาตรา 22 (4) เป็นดินแดนที่สันนิบาตชาติพิจารณาแล้วว่า ในดินแดนเหล่านี้มีการพัฒนาถึงระดับที่สามารถรับรองเอกราชให้เป็นการชั่วคราวได้แล้ว ดินแดนในอาณัติประเภทนี้เคยเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจจักรวรรดิโรมานและตั้งอยู่ในตะวันออกกลาง ได้แก่ ปาเลสไตน์, ทรานส์จอร์แดนเนีย, อิรัก, ซีเรีย และเลบานอน

- ดินแดนในอาณัติตามมาตรา 22 (5) เป็นดินแดนที่สันนิบาตชาติพิจารณาแล้วว่า มีระดับการพัฒนาดำกว่าดินแดนตามมาตรา 22 (4) กล่าวคือ ดินแดนเหล่านี้ยังไม่พร้อมที่จะรับรองเอกราชชั่วคราวได้ในขณะนี้ ดินแดนในอาณัติประเภทนี้เคยเป็นอาณานิคมของเยอรมันนีและตั้งอยู่ในแอฟริกากลาง ได้แก่ แคเมอรูน, โตโกแลนด์, แทนแกเนียกา, และ รวันดา-อูรุนดี (Ruanda-Urundi)

- ดินแดนในอาณัติตามมาตรา 22 (6) เป็นดินแดนที่สันนิบาตชาติพิจารณาว่ามีระดับการพัฒนาที่ต่ำมาก และเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์และเป็นพื้นที่เล็ก ๆ ซึ่งมีประชาชนอาศัยอยู่เป็นจำนวนน้อย ดินแดนดังกล่าวได้แก่ แอฟริกาใต้, ซามัวตะวันตก, นิวกีนิตะวันตก, นาอูรู, หมู่เกาะแคโรลีน, หมู่เกาะมาเรียนา และหมู่เกาะมาร์แชล

อนึ่งเป็นที่สังเกตว่า ดินแดนอาณานิคมที่ตกอยู่ในความหมายของดินแดนในอาณัติ (Mandated Territories) คือ ดินแดนที่เป็นอาณานิคมของประเทศที่แพ้สงครามเท่านั้น ระบบดินแดนในอาณัติจึงมิได้มีจุดมุ่งหมายในการจัดระบบการปกครองแก่ดินแดนอาณานิคมโดยทั่วไป (ซึ่งจะรวมถึงดินแดนที่เป็นอาณานิคมของประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรด้วย)

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

คณะกรรมการถาวรดังกล่าวมีความเห็นว่าระบบอาณัติไม่ได้เป็นระบบการปกครองที่ใช้กับดินแดนในอาณัติ เป็นการตลอดไป แต่เป็นมาตรการชั่วคราวที่ใช้ในระหว่างที่ดินแดนในอาณัติยังไม่สามารถจะปกครองตนเองได้ ทั้งนี้คณะกรรมการมีความเห็นว่า กรณีจะถือได้ว่าดินแดนดังกล่าวมีความสามารถในการปกครองตนเองก็ต่อเมื่อ มีเหตุสองประการ

ประการแรกคือมีสภาพข้อเท็จจริงแสดงว่าดินแดนนั้นสามารถยื่นข้ออยู่ในสังคมระหว่างประเทศได้โดยตนเอง ทั้งนี้โดยสภาพข้อเท็จจริงดังกล่าวอาจพิจารณาได้จากว่าดินแดนดังกล่าวนั้น³

- มีคณะรัฐบาล และฝ่ายบริหารที่มีความสามารถในการบริหารงานตามปกติ
- มีความสามารถในการดำรงไว้ซึ่งบูรณภาพแห่งดินแดน และเอกราชทางการเมือง
- มีความสามารถในการดำรงรักษาความสงบของสาธารณะได้โดยทั่วถึง
- มีแหล่งเงินทุนเพียงพอที่จะใช้จ่ายได้ตามความต้องการตามปกติของรัฐบาล
- มีกฎหมายและองค์กรทางนิติบัญญัติซึ่งจะให้ความยุติธรรม และความเท่าเทียมกันแก่ประชาชนทั้งปวง

เหตุผลประการที่สองคือ ดินแดนที่ประสงค์จะได้รับเอกราชได้จัดหาหลักประกันจนเป็นที่พอใจแก่สันนิบาตชาติและประเทศที่ปกครองดูแลดินแดนอาณัติ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ Umozurike Oji Umozurike, Self-determination in International Law, (Hamden, CT : The Shoe String Press , Inc , 1972),p.41

เป็นที่สังเกตว่า มาตรา 22 ไม่ได้กล่าวถึงสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองเอาไว้โดยตรง แต่ทว่าจากเจตนารมณ์ของมาตรา 22 ที่มุ่งจะให้ประชาชนในดินแดนอาณัติมีความสามารถในการปกครองตนเอง ก็แสดงได้ว่า มาตรา 22 ดังกล่าว มุ่งที่จะให้ประชาชนในดินแดนเหล่านั้นมีสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองนั่นเอง อย่างไรก็ตามการที่มาตรา 22 ไม่ได้กำหนดถึงเรื่องสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองเอาไว้โดยตรง ประกอบกับการที่คณะกรรมการถาวรดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่โดยจำกัดเพียงแค่ทำคำแนะนำตักเตือนไปยังประเทศผู้ปกครองดินแดนอาณัติ เมื่อตนมีความเห็นขัดแย้งกับนโยบายของประเทศผู้ปกครองดังกล่าวเท่านั้น คำแนะนำดังกล่าวจึงไม่มีผลบังคับให้ประเทศผู้ปกครองต้องปฏิบัติตาม นอกจากนี้การที่คณะกรรมการถาวรไม่สามารถรับคำร้องเรียนจากดินแดนในอาณัติได้โดยตรง เว้นแต่คำร้องเรียนจะยื่นผ่านประเทศผู้ปกครองมา ซึ่งมีผลเท่ากับว่าในทางปฏิบัติแล้วประเทศผู้ปกครองเป็นผู้มีดุลพินิจแต่เพียงผู้เดียวในการที่จะวินิจฉัยว่า ดินแดนอาณัติแต่ละแห่งมีสภาพข้อเท็จจริงเข้าหลักเกณฑ์ที่จะให้เอกราชดังกล่าวมาข้างต้นแล้วหรือไม่ สิ่งเหล่านี้ทำให้หลักการปกครองในระบบอาณัติไม่ชัดเจนแน่นอนเท่าที่ควรแต่แม้กระนั้นก็ตามระบบอาณัติก็เป็นวิวัฒนาการขั้นพื้นฐานที่ทำให้เกิดระบบดินแดนในภาวะทรัสตี, ระบบดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองเกิดขึ้นต่อมา

1.2 อาณานิคมตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ

ดินแดนอาณานิคมที่กฎหมายบัตรสหประชาชาติ จะต้องจัดให้มีสิทธิในการปกครองตนเอง คือ ดินแดนอาณานิคมที่อยู่ภายใต้ระบบภาวะทรัสตี (Trusteeship Territories) ประการหนึ่ง และดินแดนอาณานิคมที่อยู่ภายใต้ระบบดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองอีกประการหนึ่ง ระบบดินแดนในภาวะทรัสตีและดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองเกิดขึ้นโดยเหตุผลทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ระบบดินแดนในภาวะทรัสตีมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการกับดินแดนอาณานิคมของประเทศฝ่ายที่แพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการกับดินแดนอาณานิคมของประเทศฝ่ายที่ชนะสงครามโลกครั้งที่ 2⁴

⁴ Ibid., p.76

วัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันของทั้งสองระบบทำให้ข้อกำหนดต่าง ๆ ของระบบทั้งสองนั้นแตกต่างกัน ข้อกำหนดต่าง ๆ ของระบบดินแดนในภาวะทรัสตีจะเคร่งครัดมากกว่าข้อกำหนดในเรื่องดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเอง

ข้อกำหนดของกฎบัตรสหประชาชาติที่ว่าด้วยเรื่อง "ปฏิญญาว่าด้วยดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเอง" ถูกบัญญัติไว้ในหมวดที่ 11 มาตรา 73-74 ของกฎบัตรฯ ข้อกำหนดเกี่ยวกับดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ควบคู่ไปกับระบบภาวะทรัสตี ระหว่างประเทศกล่าวคือ เพื่อเป็นแนวทางในการให้เอกราชแก่ดินแดนอาณานิคมอื่น ๆ ที่มีได้ถูกนำไปอยู่ภายใต้ระบบภาวะทรัสตีระหว่างประเทศ ดังนั้นการปลดปล่อยอาณานิคมต่าง ๆ ให้เป็นอิสระจึงเป็นวัตถุประสงค์หลักของระบบดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองนี้ ซึ่งอาจจะเห็นได้จากข้อความในมาตรา 73 วรรคแรก และใน 73(b)

ในมาตรา 73 กล่าวถึงดินแดนที่เข้าลักษณะที่จะเป็นดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองตามบทบัญญัติในเรื่องนี้ไว้ว่าต้องเป็น "... ดินแดนที่ซึ่งปวงชนในดินแดนนั้น ๆ ยังไม่บรรลุถึงการปกครองตนเองอย่างเต็มที่..."⁵ และในมาตรา 73 (b) ได้บัญญัติถึงหน้าที่ในการประการสำคัญของรัฐผู้ปกครองดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองว่า⁶ "จะพัฒนาการปกครองตนเองจะคำนึงตามสมควรถึงปณิธานทางการเมืองของปวงชน และจะช่วยเหลือปวงชนเหล่านั้นในการพัฒนาการสถาบันทางการเมือง อันอิสระให้ก้าวหน้าตามพฤติการณ์โดยเฉพาะของแต่ละดินแดนตามลำดับขั้นแห่งความรุดหน้าอันต่างกันของปวงชนเหล่านั้น นอกจากนี้รัฐสมาชิกสหประชาชาติที่ปกครองดูแลดินแดนอาณานิคมยังมีหน้าที่ที่จะต้องส่งข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองรวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษาในดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองดังกล่าวให้แก่เลขาธิการใหญ่เป็นประจำ ข้อมูลต่าง ๆ ที่รัฐผู้ปกครองดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองต้องส่งให้แก่สหประชาชาตินี้ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่จะชี้ว่าดินแดนใด เป็นดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองและชี้ว่าดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองแห่งใดได้บรรลุถึงขั้นที่มีสิทธิในการปกครองตนเองแล้วทั้งนี้โดยสมัชชาใหญ่

⁵ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เรื่องเดียวกัน หน้า 423

⁶ เรื่องเดียวกัน

ได้มีมติที่ 1541 (XV) ลงวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ.1960 ในเรื่องหลักการที่ซึ่งจะขึ้นำรัฐสมาชิกในการตัดสินว่าตนจะมีหน้าที่ในการส่งข้อมูลตามมาตรา 73e ของกฎบัตรหรือไม่ (ซึ่งถ้าไม่มีหน้าที่ก็แสดงว่าดินแดนในปกครองของตน ไม่ใช่ดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเอง) และสมัชชาได้มีมติที่ 742 (VIII) ในเรื่ององค์ประกอบที่จะใช้เป็นหลักฐานในการตัดสินว่าหน้าที่ในการส่งข้อมูลเกี่ยวกับดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองนั้นยุติลงแล้วหรือไม่ (ซึ่งถ้ายุติลงแล้วก็แสดงว่าดินแดนดังกล่าวบรรลุถึงรูปแบบในการปกครองตนเองแล้ว)

อย่างไรก็ดี เนื่องจากบทบัญญัติในเรื่องดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองนี้เป็นบทบัญญัติกว้าง ๆ ที่จะให้ดินแดนอาณานิคมต่าง ๆ เป็นเอกราชและมีความสามารถในการปกครองตนเองได้ แต่ข้อกำหนดในเรื่องดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองนี้ก็กลับไม่ได้กำหนดแนวทาง วิธีการกำหนดเวลาในการที่รัฐผู้ปกครองจะให้เอกราช การปกครองตนเองแก่ดินแดนในอาณานิคมเอาไว้แต่ประการใด

ข้อกำหนดในกฎบัตรสหประชาชาติในเรื่องระบบดินแดนในภาวะทรัสตี (Trusteeship Territories) เป็นระบบที่ถูกจัดตั้งขึ้นเลียนแบบระบบดินแดนในอาณัติของสันนิบาตชาติ ข้อกำหนดเกี่ยวกับระบบดินแดนในภาวะทรัสตีถูกระบุไว้ในหมวดที่ 12 มาตรา 75-85 ของกฎบัตรสหประชาชาติ ตามข้อกำหนดในมาตรา 77 ของกฎบัตรนั้น ดินแดนที่จะตกอยู่ภายในระบบภาวะทรัสตี มี 4 ประเภท คือ

- ดินแดนที่อยู่ภายใต้ระบบอาณัติ
 - ดินแดนที่อาจแยกมาจากรัฐศัตรู โดยผลแห่งสงครามโลกครั้งที่สอง
 - ดินแดนที่รัฐรับพิชชอบในการปกครองได้นำเข้ามาอยู่ภายใต้ระบบนี้ โดย
- สมัครใจ
- ดินแดนที่จะทำการตกลงกันภายหลังให้เข้ามาอยู่ภายใต้ระบบภาวะ ทรัสตี

การที่ดินแดนทั้ง 4 ประเภทเหล่านี้จะเข้ามาอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของระบบภาวะทรัสตีนั้นไม่ได้เป็นไปโดยอัตโนมัติ ตามมาตรา 77 กล่าวว่า "ระบบภาวะทรัสตี จักนำมา

ใช้บังคับแก่ดินแดนในประเภทดังต่อไปนี้...โดยวิธีทางแห่งความตกลงภาวะทรัสตี..."⁷ หรือที่ในภาษาอังกฤษใช้ข้อความว่า "... by mean of trusteeship agreements..."⁸ ซึ่งมีความหมายเท่ากับรัฐที่ปกครองดูแลดินแดนในประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ต้องเข้ามาทำความตกลงกับสหประชาชาติ เพื่อให้ดินแดนในความดูแลของตนเข้ามาอยู่ภายใต้ระบบภาวะทรัสตีนี้ ระบบภาวะทรัสตีไม่มีพันธะทางกฎหมายในการบังคับให้รัฐที่ปกครองดูแล ต้องเข้ามาทำความตกลงเช่นนั้น อย่างไรก็ตามโดยสภาพของสัมพันธภาพระหว่างประเทศแล้วประเทศที่ปกครองดูแลดินแดนในประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวมีพันธะทางการเมืองและศีลธรรมที่จะต้องนำดินแดนต่างๆ เหล่านี้มาอยู่ภายใต้ระบบภาวะทรัสตี⁹ รัฐที่เข้ามาทำความตกลงในเรื่องภาวะทรัสตีกับสหประชาชาติ จะมีหน้าที่เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองที่จะปกครองดูแลดินแดนในภาวะทรัสตีต่อไปภายใต้การควบคุมดูแลของคณะมนตรีภาวะทรัสตี (Trusteeship Council) คณะมนตรีจะพิจารณารายงานจากรัฐที่เป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง และรับฟังคำร้องเรียนจากประชาชนผู้อยู่อาศัยในดินแดนในภายใต้อำนาจปกครองดังกล่าว และคณะมนตรีอาจเยี่ยมเยียนเป็นครั้งคราวแก่ดินแดนที่อยู่ภายใต้ระบบดังกล่าวได้ (โดยทั่วไปจะมีการเยี่ยมเยียนครั้งหนึ่งในทุก ๆ 3 ปี)¹⁰

วัตถุประสงค์ของระบบภาวะทรัสตีระหว่างประเทศถูกระบุไว้ในมาตรา 76 ของกฎบัตรโดยมีหลักการโดยสรุปคือ¹¹

- เพื่อส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ
- เพื่อส่งเสริมความรุดหน้าทางการเมือง, เศรษฐกิจ, การสังคมการศึกษาและการส่งเสริมให้พวชนในดินแดนภายใต้อำนาจปกครองทรัสตีมีความสามารถปกครองตนเอง
- เพื่อสนับสนุนความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพอันเท่าเทียมกันของทุกคน
- ให้การประกันการปฏิบัติอันเท่าเทียมกันในเรื่องทางสังคมเศรษฐกิจ และการ

พาณิชย์

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 395

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 425

⁹ Umozurike Oji Umozurike, op.cit., p.102

¹⁰ Ibid., p. 101.

¹¹ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เรื่องเดียวกัน หน้า 423

อนึ่ง อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าวัตถุประสงค์สุดท้ายของระบบภาวะทรัสตีคือการให้เอกราชแก่ดินแดนในภาวะทรัสตีทั้งหมด และจากข้อความในมาตรา 76 (b) ที่กล่าวว่า "เพื่อส่งเสริมพัฒนาการอันก้าวไปสู่การปกครองตนเอง หรือเอกราช ตามความเหมาะสมของพฤติการณ์..."¹² ยิ่งแสดงว่า การให้เอกราชหรือสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองเป็นวัตถุประสงค์ของระบบภาวะทรัสตี อย่างไรก็ตามก็ยังมีข้อสังเกตว่า ดินแดนในภาวะทรัสตีนี้ไม่ได้รวมถึงดินแดนที่ถูกปกครองโดยรัฐอื่น ๆ ทุกแห่งในโลก ดินแดนอาณานิคมที่เข้ามาอยู่ภายใต้ระบบนี้ตามความเป็นจริงมีเพียงดินแดนที่ (เดิม) อยู่ภายใต้ระบบอาณัติกับดินแดนอาณานิคมของรัฐที่แพ้สงครามโลกครั้งที่สองเท่านั้น¹³ ดินแดนอื่น ๆ ที่ถูกปกครองโดยรัฐที่ชนะสงครามไม่ได้ถูกบังคับ (โดยผลทางกฎหมาย) ให้นำดินแดนอาณานิคมของตนมาอยู่ภายใต้ภาวะทรัสตีเหมือนดังกล่าวนั้นแล้วข้างต้น นอกจากนี้ระบบภาวะทรัสตีก็ยังไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการที่จะให้เอกราชหรือสิทธิในการปกครองแก่ดินแดนที่อยู่ในภาวะทรัสตีเอาไว้ การให้เอกราชหรือหากกล่าวให้ชัดคือ การให้ดินแดนในภาวะทรัสตีเหล่านี้เลือกในการใช้สิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง อาจได้รับการกำหนดไว้ในข้อตกลงภาวะทรัสตี ระหว่างรัฐผู้ใช้อำนาจปกครองกับสหประชาชาติเอง หรือเป็นไปในรูปที่ปวงชนในดินแดนดังกล่าวร้องทุกข์ไปยังคณะมนตรีภาวะทรัสตี เพื่อร้องขอเอกราชหรือคณะมนตรีเห็นสมควร เองว่าจะมีการให้เอกราชในดินแดนเช่นนั้น ในลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้คณะมนตรีภาวะทรัสตีอาจทำรายงานเสนอคณะมนตรีเพื่อให้คณะมนตรีมีมติให้มีการจัดให้มีการลงประชามติ (PLEBISCITES) ในดินแดนดังกล่าว เพื่อเป็นการให้ปวงชนในดินแดนนั้น ๆ มีสิทธิเลือกกำหนดอนาคตตนเองว่า อยากจะให้ดินแดนของตนเป็นเอกราช หรือเข้าร่วมกับรัฐอื่นใดหรือไม่ หรือให้มีการปกครองในรูปแบบใดในดินแดนของตนต่อไป เมื่อมีการลงประชามติเป็นอย่างไรแล้ว คณะมนตรีจะทำรายงานเสนอคณะมนตรีในรายงานเช่นนั้น คณะมนตรีอาจเสนอให้สมาชิกรับรองการให้เอกราช หรือรับรองการให้ดินแดนนั้น ๆ ไปร่วมกับรัฐอื่นก็ได้ แล้วแต่ผลของการลงประชามติ และหากสมาชิกใหญ่รับรองผลเช่นนั้น การลงประชามติก็จะสำเร็จลงสมบูรณ์

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 394

¹³ Umozurike Oji Umozurike, op.cit., p.98

ลักษณะของดินแดนอาณานิคม

หากกล่าวโดยสรุปแล้วดินแดนอาณานิคมเป็นดินแดนที่ถูกปกครองโดยรัฐอื่นรัฐหนึ่งและกฎหมายระหว่างประเทศมีความประสงค์ที่จะจัดให้มีการให้เอกราช และ/หรือจัดให้ปวงชนในดินแดนนั้นมีการใช้สิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง และเราสามารถแบ่งแยกลักษณะของดินแดนที่จะเรียกได้ว่าเป็นดินแดนอาณานิคมซึ่งจะมีผลต่อมาตามกฎหมายระหว่างประเทศว่า จะต้องจัดให้ดินแดนดังกล่าวมีการใช้สิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองได้นั้น ออกเป็นสองลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้คือ

2.1 เป็นดินแดนที่ถูกใช้กำลังยึดครอง

ลักษณะประการแรกของดินแดนที่เป็นดินแดนอาณานิคมคือ รัฐที่เป็นผู้ปกครองดินแดนได้มาซึ่งสิทธิเหนือดินแดนนั้น ๆ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย การได้มาซึ่งสิทธิเหนือดินแดนหรือการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นเจ้าของในดินแดนตามกฎหมายระหว่างประเทศมีอยู่ 6 วิธีการคือ¹⁴

- การเข้าครอบครองและจับจอง (Occupation)
- ทิ้งกริมตลิ่งและที่เกิดใหม่ (Accretion)
- การครอบครองปรปักษ์ (Adverse)
- การได้มาโดยการบังคับ (Forced Cession)
- การได้มาโดยการยกให้โดยสมัครใจ (voluntary Cession)
- การออกเสียงลงประชามติ (Plebiscite)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁴ สุเทพ อัคราการ, กฎหมายระหว่างประเทศกับการเมืองระหว่างประเทศ
พฤติกรรมและเอกสาร เล่ม 1 ภาคสันติ (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
พาณิชย์ จำกัด, 2516), หน้า 79

ในวิธีการได้มาซึ่งสิทธิเหนือดินแดนต่าง ๆ เหล่านี้การได้ดินแดนโดยการบังคับหรือใช้กำลังเข้ายึดครอง เหมือนกับที่รัสเซียใช้กำลังเข้ายึดครอง ลิทัวเนีย ลัตเวีย เอสโตเนีย เป็นต้นนี้เป็นวิธีการได้มาซึ่งสิทธิเหนือดินแดนโดยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และกฎหมายระหว่างประเทศจะไม่ยอมรับ รับรองดินแดนที่ได้มาโดยวิธี เช่นนี้ เหตุผลสำคัญที่ทำให้การยึดครองดินแดนเช่นนี้เป็นสิ่งที่ไม่ได้รับการยอมรับในกฎหมายระหว่างประเทศนั้นสืบเนื่องมาจากหลักในเรื่องการห้ามการใช้กำลังในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้วยผลจากหลักนี้การใช้กำลังในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่กฎหมายรับรองให้สามารถกระทำได้คือ¹⁵

- การป้องกันตนเองตามมาตรา 51 ของกฎบัตร
- การป้องกันตนเองโดยร่วมกัน (Collective self-defence) ตามมาตรา 51 ของกฎบัตร
- การป้องกันตนเองของรัฐที่สาม
- การกระทำที่รับการอนุญาตจากองค์กร หรือหน่วยงานระดับภูมิภาคที่ก่อตั้งขึ้นตามวัตถุประสงค์หมวดที่ 8 (เรื่องข้อตกลงส่วนภูมิภาค) ของกฎบัตร
- การกระทำภายในรัฐหนึ่ง ๆ โดยได้รับการยอมรับจากรัฐบาลของรัฐนั้น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵ W.E. Butler (e.d.), The Non-use of Force in International Law (Dordrecht, The Netherland : Martinus Nijhoff Publishers, 1989), p. 22.

หลักการห้ามการใช้กำลัง ยังทำให้เกิดหลักการที่เป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสามประการดังนี้¹⁶ ด้วยคือ

- การได้มาซึ่งดินแดนโดยการข่มขู่ หรือใช้กำลัง เป็นสิ่งที่ไม่สามารถยอมรับได้

- ข้อกล่าวอ้างในการแบ่งแยกหรือก่อตั้งรัฐ โดยตัวตน (ENTITIES) ซึ่งเกิดมาจากการใช้กำลังที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของรัฐหนึ่งต่อรัฐอีกรัฐหนึ่ง ที่ได้รับผลกระทบจากการก่อตั้งรัฐหรือแยกรัฐดังกล่าว ข้อกล่าวอ้างเช่นนี้ไม่สมบูรณ์

- หลักที่ว่าข้อพิพาทระหว่างรัฐควรจะได้รับ การยุติข้อพิพาทโดยสันติวิธี ถึงแม้ว่าตามประวัติศาสตร์แล้วการที่รัฐผู้แสวงหาอาณานิคม จะใช้วิธีการทำสนธิสัญญากับประเทศที่จะตกเป็นอาณานิคมให้ยอมให้ตนเข้าปกครอง หรืออารักขาก็ตามแต่สนธิสัญญาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการบังคับทำให้ประเทศที่จะตกเป็นอาณานิคมต้องเข้าทำสัญญาด้วยทั้งสิ้นเหมือนในกรณีที่เวียดนามกับฝรั่งเศส หรือ อังกฤษกับพม่า เป็นต้น ในกรณีของเวียดนามกับฝรั่งเศสนั้น ในราว ๆ กลางศตวรรษที่ 19 ฝรั่งเศส ได้เริ่มแพร่ขยายอิทธิพลมาทางแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การแพร่อิทธิพลของฝรั่งเศสในตอนเริ่มแรกนั้นมาในรูปของพ่อค้าและนักสอนศาสนา หรือที่เรียกกันว่า มิชชันนารีได้เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในเวียดนาม การเข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่รัฐบาลเวียดนาม (ซึ่งในขณะนั้นเวียดนามมีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช) ไม่พึงประสงค์ด้วยเหตุว่ารัฐบาลเวียดนามในช่วงนั้นมีนโยบายไม่ต้อนรับชาติตะวันตก หลักฐานสำคัญในเรื่องนี้เห็นได้จากการที่จักรพรรดิ มินเหมง (Minh - Mang) ของเวียดนามในปี ค.ศ. 1820 ได้ปฏิเสธจดหมายที่ส่งมาจากพระเจ้าหลุยส์ที่ 18 (XVIII) ของฝรั่งเศสในปี 1825, ปฏิเสธที่จะลงนามในสนธิสัญญาทางการค้ากับฝรั่งเศสในปีเดียวกัน รวมทั้งได้ปฏิเสธการขอเปิดความสัมพันธ์ทางการค้าของฝรั่งเศสถึงสามครั้งติดต่อกันในปี ค.ศ. 1825, 1827 และ 1831¹⁷ ดังนั้นมิชชันนารีฝรั่งเศสใน

¹⁶ Ibid.

¹⁷ D.G.E. Hall, A History of South-East Asia, Fourth EDITION (Hong Kong : Macmillan Education Ltd, 1991), p. 685

เวียดนามจึงได้รับการปฏิบัติจากเวียดนามไม่ดีนัก มีชนนารีจำนวนมากถูกจับกุมและขังเอาไว้จนกระทั่งในปี ค.ศ.1851-1852 เมื่อมีชนนารีฝรั่งเศส2คนถูกเวียดนามประหารชีวิตฝรั่งเศสในขณะนั้นซึ่งกำลังหาโอกาสที่จะเข้าไปยึดครองเวียดนาม ตามลัทธิจักรวรรดินิยมในช่วงนั้นจึงส่ง M.deMontigny กงสุลฝรั่งเศสประจำสยามและกัมพูชาไปยังเวียดนาม (ซึ่งในขณะนั้นมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองเว้)¹⁸ และยื่นคำประท้วงเมื่อเวียดนามปฏิเสธคำประท้วงฝรั่งเศสก็ได้ส่งเรือรบไปยังถล่มเมืองตอราน (Tourane) ของเวียดนามเป็นการตอบแทนแม้กระนั้นก็ตามในปี ค.ศ.1857 พระชาวสเปนอีกรูปหนึ่งก็ได้ถูกทางการเวียดนามประหารชีวิตเช่นกันฝรั่งเศสอาศัยเหตุการณ์นี้ส่ง Montigny ไปยังเวียดนามพร้อมทั้งยื่นคำขาด 3 ข้อให้รัฐบาลเวียดนามปฏิบัติตามข้อแรก คือให้รับประกันเสรีภาพทางศาสนาของผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ข้อสอง เวียดนามต้องอนุญาตให้จัดตั้งสำนักงานตัวแทนทางการค้าของฝรั่งเศสขึ้นที่เมืองเว้ และข้อสาม เวียดนามต้องยอมรับการแต่งตั้งกงสุลฝรั่งเศส ประจำเวียดนาม เวียดนามปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามคำขาดดังกล่าวโดยสิ้นเชิงฝรั่งเศส จึงอาศัยข้ออ้างที่เวียดนามไม่ปฏิบัติตามคำขาดดังกล่าวส่งทหารเข้าบุกเวียดนามในเดือนสิงหาคม 1858 ¹⁹ (ภายหลังจากที่ฝรั่งเศสหมดภาวะในสงครามกับจีนในตอนต้นปี 1858) สงครามนี้เป็นสงครามครั้งแรกระหว่างเวียดนามและฝรั่งเศสและสงครามครั้งนี้จบลง โดยการที่ฝรั่งเศสยึดเมืองไซ่ง่อนไว้ได้ในเดือนกุมภาพันธ์ 1859 ²⁰ และเข้าไปควบคุมดินแดนภาคใต้ของเวียดนามเอาไว้ได้ (นับแต่นั้นมาฝรั่งเศสก็มีแหล่งที่มั่นสำคัญในการแพร่อิทธิพลเพื่อจะยึดลาวและเขมรต่อไป) ฝรั่งเศสเข้าไปควบคุมเวียดนามได้โดยสิ้นเชิงในเวลาประมาณต้นศตวรรษที่ 20 การที่ฝรั่งเศสเข้าไปควบคุมเวียดนามได้นั้นเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่คนจีนได้กบฏขึ้นในตอนเหนือของเวียดนาม ในช่วงปีทศวรรษที่ 1870-1880 เหตุการณ์กบฏรุนแรงและเวียดนามไม่สามารถปราบปรามกบฏลงได้ฝรั่งเศสจึงอาศัยเหตุการณ์นี้เป็นข้ออ้างในการส่งทหารเข้าแทรกแซง โดยอ้างว่าเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของชาวฝรั่งเศสในเวียดนามแต่จริง ๆ แล้วฝรั่งเศสประสงค์จะใช้กำลังเข้ายึด

¹⁸ Ibid., p.688

¹⁹ Ibid., p.689

²⁰ Ibid.

เวียดนามทั้งหมดรวมทั้งเมืองหลวงที่เมืองเว้ด้วย²¹ การทำสงครามของฝรั่งเศสครั้งนี้เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1881 กองทัพฝรั่งเศสยึดกรุงฮานอยได้ในปี 1882²² ฝรั่งเศสบุกเข้าโจมตีเมืองเว้ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1883 และปิดล้อมและโจมตีเมืองเว้ จนเวียดนามยอมแพ้และเจรจาด้วยฝรั่งเศสและเวียดนามทำสนธิสัญญากันเมื่อ 25 สิงหาคม 1883 โดยเวียดนามยอมแพ้และตกอยู่ภายใต้การควบคุมและอารักขาของฝรั่งเศส กิจกรรมต่างประเทศและการเก็บภาษีในประเทศจะตกอยู่ภายใต้การดูแลของฝรั่งเศส และเวียดนามจะต้องชำระค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่ฝรั่งเศส²³ ในเดือนมีนาคม 1884 ฝรั่งเศสทำสนธิสัญญาฉบับแก้ไขเพิ่มเติมให้เวียดนามลงนาม สำคัญโดยสรุปคือ เวียดนามยกดินแดนเพิ่มเติมให้แก่ฝรั่งเศสและกษัตริย์เวียดนามทรงเป็นกษัตริย์แต่เพียงในนามเท่านั้นในช่วงเวลาดังกล่าว ฝรั่งเศสยึดดินแดนทางภาคใต้ของเวียดนามเอาไว้และตั้งเป็นประเทศเรียกว่า "Cochin China" และฝรั่งเศสได้ทำสัญญาให้เวียดนามทางภาคเหนือเป็นรัฐในอารักขา ในช่วงแรกนี้เวียดนามทางภาคเหนือยังมีกษัตริย์อยู่ เวียดนามทั้งประเทศกลายเป็นของฝรั่งเศสโดยสมบูรณ์ในปี ค.ศ. 1887 ฝรั่งเศสได้เข้าไปครอบครองเวียดนามทั้งหมดอย่างสมบูรณ์ เมื่อมีการแก่งแย่งราชบัลลังก์ของกษัตริย์เวียดนามขึ้นและไม่มีผู้ใดขึ้นเป็นกษัตริย์ ฝรั่งเศสจึงส่งคนของตนขึ้นเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่าดองกาน (Dong-Khanh)²⁴ ในเดือนตุลาคม 1887 ฝรั่งเศสได้ยกเลิกระบบกษัตริย์ในเวียดนามแล้วจัดการให้บริหารดูแลดินแดนเวียดนามทั้งหมด ลาวและเวียดนามตกอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐมนตรีว่าการกิจการพาณิชย์นาวีและอาณานิคม (The Minister of Marine and Colonies)²⁵

จากกรณีตัวอย่างของเวียดนามที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ทำให้เห็นว่าสิทธิเหนือดินแดนที่ฝรั่งเศสมีอยู่เหนือเวียดนามนั้น แม้ว่าจะเป็นสิทธิที่ได้มาโดยการทำสนธิสัญญา แต่สนธิสัญญาดังกล่าวเป็นสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมเพราะเกิดขึ้นจากการข่มขู่บังคับสิทธิเหนือดินแดนของฝรั่งเศส ในกรณีเช่นนี้ จึงเป็นสิทธิที่ได้มาโดยผิดกฎหมาย

²¹ Ibid., p.701

²² Ibid.

²³ Ibid., p.702

²⁴ Ibid., p.705

²⁵ Ibid.

ในกรณีของสนธิสัญญาที่อังกฤษบังคับให้พม่าลงนามนั้น เหตุการณ์ที่พม่าตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ เริ่มจากการที่พม่ากับอังกฤษมีเหตุกระทบกระทั่งกันในเรื่องเขตแดนในแคว้นยะไข่ ซึ่งอยู่ติดกับแคว้นมณีปุระและอัสสัมในอินเดียซึ่งขณะนั้นเป็นอาณานิคมของอังกฤษพม่า (ซึ่งในขณะนั้นอยู่ในรัชสมัยของพระเจ้าปดุง) มีความประสงค์ที่จะขยายอาณาเขตเข้าไปในแคว้นยะไข่ พม่าได้ยกกองทัพเข้าไปยึดยะไข่ได้และผนวกยะไข่เป็นของพม่าในปี ค.ศ. 1784²⁶ แต่ชาวยะไข่หนีเข้าไปในมณีปุระและอัสสัม กองทัพพม่าก็ยกทัพติดตามเข้าไปในอินเดียและเผชิญหน้ากับอังกฤษ อังกฤษจับตัวชาวยะไข่ให้แก่พม่าแล้วพม่าก็ยกทัพกลับเมื่อพระเจ้าปดุงยกทัพมาทำสงครามกับไทยในครั้งสงครามเก้าทัพนั้น เมื่อพม่าพ่ายแพ้กลับไปชาวยะไข่ก็ได้ก่อกบฏขึ้นอีกครั้งหนึ่ง พม่าได้ส่งกำลังเข้าปราบปราม พวกยะไข่สู้ไม่ได้จึงหนีไปยังมณีปุระและอัสสัมอีกครั้งหนึ่ง พม่าได้ส่งกำลังเข้าไปในอินเดีย และอังกฤษก็จับพวกกบฏส่งคืนแก่พม่าโดยไม่ได้รบกัน พวกยะไข่ได้ก่อกบฏขึ้นอีกหลายครั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพม่าเปลี่ยนนโยบายจากการขยายดินแดนด้านประเทศไทยไปเป็นการขยายดินแดนทางด้านอินเดีย การที่พม่าเกณฑ์กำลังชาวยะไข่ไปใช้แรงงานด้านต่าง ๆ รวมทั้งทหารเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุการณ์ที่ส่งเสริมให้ชาวยะไข่พากันก่อกบฏต่อพม่าตลอดมาพม่าปราบปรามการกบฏทุกครั้ง ด้วยความรุนแรงและมักจะยกกำลังทหารติดตามพวกกบฏเข้าไปในเขตอินเดียเสมอ แต่พม่ากับอังกฤษก็ยังไม่ได้รับกันอังกฤษพยายามเจรจาเรื่องเขตแดนกับพม่าตลอดมาแต่การเจรจาไม่ประสบความสำเร็จ เมื่อพระเจ้าปดุงสิ้นพระชนม์ลงพระเจ้ามะจีตอ หรือจ๊กกายแมง²⁷ (ในภาษาอังกฤษใช้ชื่อว่า Bagyidaw)²⁸ ขึ้นครองราชสมบัติแทน พระเจ้ามะจีตอมีความประสงค์อย่างแรงกล้าในการที่จะปราบปรามพวกยะไข่ที่กบฏ รวมทั้งขยายอำนาจไปยังแคว้นมณีปุระ และอัสสัม รวมทั้งเบงกอลของอินเดียด้วย ในกรณีของอัสสัมนั้น ราชวงศ์อาหมที่ปกครองแคว้นอยู่เกิดการแก่งแย่งอำนาจกันขึ้นผู้นำของแคว้นอัสสัมขอความช่วยเหลือไปยังรัฐบาลอังกฤษที่กัลกัตตา แต่อังกฤษปฏิเสธ อัสสัมจึงขอความช่วยเหลือไปยังพม่า พม่าเข้าแทรกแซงในแคว้นอัสสัมเพื่อแต่งตั้งผู้ปกครองที่พม่าสนับสนุน แต่เมื่อพม่ายกทัพกลับ บรรดาผู้ต่อต้านพม่าก็ปลดผู้นำที่พม่าแต่งตั้งลง แล้วตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้นำแทน ดังนั้นในปี 1822 พม่าจึงยกทัพเข้ายึดครองอัสสัมผู้นำชาวอัสสัมที่ต่อต้านพม่าจึงหนีไปยังกัลกัตตาเพื่อ

²⁶ เฉลิม คำผาย, ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ (ม.ป.ท., 2520), หน้า 191

²⁷ เรื่องเดียวกัน.

²⁸ เรื่องเดียวกัน.

ขอความช่วยเหลือจากอังกฤษ นอกจากนั้นพม่ายังได้เข้ายึดครองมณีปุระด้วย โดยอ้างเหตุว่า ราชอาณาจักรแคว้นมณีปุระไม่ยอมไปร่วมพิธีราชาภิเษกของพระเจ้ามะจิด²⁹ ราชอาณาจักรแคว้นมณีปุระพร้อมด้วยผู้อพยพอีกจำนวนมากจึงได้อพยพหนีพม่าเข้าไปในแคว้นคชา กองทัพพม่ายกตามเข้าไปในแคว้นคชา ผู้นำแคว้นคชาจึงขอความช่วยเหลือจากอังกฤษ อังกฤษจึงประกาศรับรัฐคชาเข้าเป็นรัฐในอารักขา และอังกฤษได้ประกาศสงครามกับพม่าเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 1824³⁰ กองทัพเรืออังกฤษบุกเข้ายึดเมืองย่างกุ้ง และหัวเมืองชายทะเล คือ ทวาย มะริด และตะนาวศรีได้ ก่อนที่อังกฤษจะบุกมาถึงเมืองหลวงของพม่าได้พม่าก็ขอเจรจาสงบศึก และทำสนธิสัญญายันดาโบ (The Treaty of Yandabo) กับอังกฤษ เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 1826-33 โดยสนธิสัญญานี้พม่าต้องยกแคว้นยะไข่ ตะนาวศรี มะริด ทวาย ให้อังกฤษ พม่าต้องสละสิทธิและห้ามเข้าแทรกแซงในแคว้นอัสสัม มณีปุระ เจนเตีย และคชา พม่าต้องยอมรับให้ทูตของอังกฤษมาประจำเมืองหลวง และต้องส่งทูตของตนไปประจำที่กัลกัตตาและต้องจ่ายค่าปรับให้อังกฤษด้วย³¹ โดยผลของสนธิสัญญานี้อังกฤษจึงเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่มั่นและยึดหัวเมืองชายทะเลต่าง ๆ เอาไว้(แต่ไม่ได้ยึดย่างกุ้ง)ต่อมา ในปี ค.ศ.1837 พม่ามีการปลัดแผ่นดิน

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁹ D.G.E.Hall, op.cit., p.637

³⁰ Ibid., P.638

³¹ เฉลิม คำผาย, เรื่องเดียวกัน หน้า 193

พระเจ้าทราวดีขึ้นเป็นกษัตริย์แทนพระเจ้ามะจิด³² ความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษกับพม่าตั้ง
 เครียดมากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยสาเหตุจากความระแวงของพม่าที่มีต่ออังกฤษ จนกระทั่งพม่าและ
 อังกฤษได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตลงในปีปลายรัชสมัยของพระองค์ พระเจ้าทราวดีสิ้นพระชนม์
 ลงในปี ค.ศ. 1842³³ หลังจากมีการแบ่งราชสมบัติกันอยู่ช่วงระยะหนึ่ง ราชบุตรองค์หนึ่งของ
 พระเจ้าทราวดีก็ยึดอำนาจได้และขึ้นครองราชย์แทน ทรงพระนามว่า พระเจ้าพุกามแมงใน
 รัชสมัยนี้ได้เกิดการกระทบกระทั่งระหว่างชาวพม่าและชาวอังกฤษในพม่าอยู่เสมอ ชาวอังกฤษ
 ร้องเรียนไปยังรัฐบาลอังกฤษในอินเดียเป็นอันมากต่อการกระทำของพม่า เหตุการณ์รุนแรง
 เกิดขึ้นเมื่อพม่าจับกุมกัปตันเรือชาวอังกฤษสองคนในข้อหาฆาตกรรม อังกฤษส่งเรือรบไปยัง
 ร่างกุ้งเพื่อเรียกร้องให้พม่าปฏิบัติต่อชาวอังกฤษอย่างเป็นธรรมและให้ชดเชยค่าทดแทนแก่อังกฤษ
 พม่าปฏิเสธ อังกฤษจึงใช้การปฏิเสธของพม่านี้เป็นข้ออ้างในการส่งกองทัพเข้ายึดร่างกุ้ง แปร,
 หงสาวดี และลุ่มน้ำอิรวดีทั้งหมดเป็นของอังกฤษ ในขณะเดียวกันนั่นเอง เจ้าชายมินคอง
 อนุชาของพระเจ้าพุกามแมง ยึดอำนาจได้สำเร็จและขึ้นปกครองประเทศแทน ก็ขอเจรจาสงบ
 ศึกกับอังกฤษ อังกฤษตกลงสงบศึกกับพม่า และอังกฤษได้รวบรวมดินแดนทางภาคใต้ทั้งหมดที่ได้
 มาจากสงครามทั้งสองครั้งคือ ยะไข่, หัวเมืองชายทะเล (ที่เรียกว่า มณฑลตะนาวศรี)
 และดินแดนลุ่มน้ำอิรวดีเข้าด้วยกัน แล้วตั้งเป็น The province of BRITISH BURMA
 โดยมีร่างกุ้งเป็นเมืองหลวง³⁴

ในส่วนดินแดนของพม่าที่เหลือนั้น พระเจ้ามินคองได้ทรงย้ายเมืองหลวงจาก
 อมรปุระ ไปอยู่ที่มณฑลเยและได้พยายามปรับปรุงประเทศทุกวิถีทาง และพยายามรักษาความ
 สัมพันธ์กับอังกฤษในดินแดนพม่าตอนล่างตลอดมา อย่างไรก็ตามเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ พระเจ้า
 ธีบอขึ้นครองราชย์แทน ในปี 1879 อังกฤษและพม่ามีเรื่องบาดหมางกันจนอังกฤษต้องถอนทูต
 กลับสงครามระหว่างอังกฤษกับพม่าครั้งที่สามซึ่งเป็นครั้งสุดท้ายเกิดขึ้นเมื่อ บริษัทค้าไม้ของ
 อังกฤษ (Bombay Burmah Trading Corporation) ถูกพม่ากล่าวหาว่าทุจริตและสั่งปรับ
 บริษัทดังกล่าวร้องเรียนรัฐบาลอังกฤษ อังกฤษจึงยื่นคำขาดให้พม่าทบทวนคดีนี้ใหม่ พม่าปฏิเสธ

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 194

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 194

³⁴ D.G.E. Hall, op.cit p. 657

อังกฤษจึงใช้ข้ออ้างนี้ในการทำสงครามกับพม่าโดยประกาศสงครามกับพม่า เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 1885³⁵ และยึดมณฑลเสฉวนได้ใน 15 วัน และผนวกพม่าทั้งสองภาคเข้าด้วยกัน ตามประกาศเมื่อวันที่ 1 มกราคม 1886³⁶ ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ 1886³⁷ อังกฤษก็ได้รวมพม่าเข้าเป็นจังหวัดหนึ่งของอินเดีย จากกรณีตัวอย่างของพม่าดังกล่าวมาข้างต้นนี้ ทำให้เห็นว่าสิทธิเหนือดินแดนที่อังกฤษมีอยู่เหนือพม่านั้น เป็นสิทธิที่ได้มาโดยผิดกฎหมายเพราะเกิดขึ้นมาจากสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมเช่นเดียวกับในกรณีของเวียดนามเช่นกัน

เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่แสดงดังกล่าวมานี้ ชี้ให้เห็นว่าสิทธิเหนือดินแดนอาณานิคมที่ประเทศผู้ปกครองอาณานิคมนั้นเป็นสิ่งที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น ในกรณีของอังกฤษนั้นแม้ว่าดินแดนที่อังกฤษได้มาหลังสงครามครั้งแรกจะเป็นการได้มาเพราะพม่าที่เป็นผู้เริ่มสงคราม

แต่การยึดดินแดนเป็นค่าทดแทนในการสงครามรวมทั้งการที่อังกฤษทำสงครามยึดดินแดนในสองครั้งต่อมา ก็เป็นเรื่องที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่ประการใดเพราะว่าข้อพิพาทใด ๆ ระหว่างพม่าและอังกฤษนั้นชอบที่จะได้รับการยุติลงโดยสันติวิธี

2.2 มีลักษณะเป็นดินแดนในอาณัติ ดินแดนในภาวะทรัสตี หรือ ดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเอง

คำนิยามของอาณานิคมไม่ได้มีการระบุไว้ โดยชัดเจนในกฎหมายระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาแนวคิดพื้นฐานของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองดังกล่าวข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าอาณานิคมเป็นดินแดนที่จะต้องจัดให้มีการให้เอกราช เพราะปวงชนในดินแดนดังกล่าวยังไม่มีสิทธิปกครองตนเอง และเนื่องจากการจัดให้มีการให้เอกราชด้วยเหตุดังกล่าวนี้อยู่ในดินแดนสามประเภท คือ ดินแดนในอาณัติ ดินแดนในภาวะทรัสตี และดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองเท่านั้น ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าดินแดนอาณานิคมต้องมีลักษณะเป็นดินแดนในอาณัติ ดินแดนในภาวะทรัสตี, หรือดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองประการใดประการหนึ่ง

³⁵ เฉลิม คำพาย, ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์, หน้า 199

³⁶ D.G.E. Hall, op.cit. p. 681

³⁷ Ibid.

ในประเด็นที่ว่าดินแดนในอาณัติ หรือดินแดนในภาวะทรัสตีมีลักษณะเป็นเช่นไร นั้นได้กล่าวถึงมาแล้วในหัวข้อ 1.2 ของบทนี้ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาข้อกำหนดในเรื่องดินแดนดังกล่าวทั้งสองดินแดนต่าง ๆ ดังนี้คือดินแดนที่อยู่ภายใต้อธิปไตยของรัฐแห่งสงครามโลกครั้งที่ 1 (หรือดินแดนในอาณัติ) และดินแดนที่อยู่ภายใต้อธิปไตยของรัฐที่แพ้สงครามโลกครั้งที่สองส่วนดินแดนที่ประเทศผู้ปกครองนำเข้ามาอยู่ภายใต้ระบบนี้ โดยสมัครใจนั้นไม่มีใช้ในทางปฏิบัติแต่อย่างใด

ดินแดนในอาณัติในทั้งสามประเภทตามมาตรา 22 ของกติกาสันนิบาตชาติ แบ่งย่อยออกมาเป็นดินแดนในอาณัติตามมาตรา 22(4) ได้แก่ อิรัก ปาเลสไตน์ ทรานส์จอร์แดน (ซึ่งสันนิบาตชาติให้อังกฤษปกครองดูแล) และซีเรีย, เลบานอน (ซึ่งสันนิบาตชาติให้ฝรั่งเศสปกครองดูแล) ดินแดนในอาณัติตามมาตรา 22(5) ได้แก่ แทนแกนยิกา บริติชโตโกแลนด์ บริติชคาเมรูน (ซึ่งสันนิบาตชาติให้อังกฤษปกครองดูแล) และฟรานซ์โตโกแลนด์ ฟรานซ์คาเมรูน (ซึ่งสันนิบาตชาติให้ฝรั่งเศสปกครองดูแล) ดินแดนในอาณัติตามมาตรา 22(6) ได้แก่ นิวกีนี นาอูรู (ซึ่งสันนิบาตชาติให้ออสเตรเลียปกครองดูแล) และซามัวตะวันออก (ซึ่งสันนิบาตชาติให้นิวซีแลนด์ปกครองดูแล) และหมู่เกาะในแปซิฟิก (ซึ่งสันนิบาตชาติให้ญี่ปุ่นดูแลในช่วงปี ค.ศ. 1920-1944 และสหรัฐอเมริกาปกครองดูแลต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองเมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม) และแอฟริกาตะวันออกเฉียงใต้ (South West Africa) (ซึ่งสันนิบาตชาติให้แอฟริกาใต้ปกครองดูแล)³⁸ เมื่อสันนิบาตชาติยุติบทบาทลง และเมื่อสหประชาชาติเริ่มดำเนินการแทนนั้น ดินแดนในอาณัติตามมาตรา 22(5) และ 22(6) ถูกโอนไปยังระบบภาวะทรัสตีระหว่างประเทศ (ดินแดนในอาณัติตามมาตรา 22(4) ต่างได้รับเอกราชและไม่ได้ถูกโอนไปยังระบบภาวะทรัสตี ส่วนในกรณีของหมู่เกาะในทะเลแปซิฟิกถูกทหารสหรัฐยึดในระหว่างสงคราม และถูกบริหารโดยสหรัฐในฐานะเป็นดินแดนที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ และในกรณีของดินแดนแอฟริกาตะวันออกเฉียงใต้นั้น ไม่ได้ถูกโอนไปยังระบบภาวะทรัสตี เพราะแอฟริกาใต้ผู้ปกครองไม่ยินยอม และเกิดเป็นข้อพิพาทขึ้น³⁹ จากลักษณะข้อเท็จจริงดังกล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่าดินแดนในภาวะทรัสตีนั้นก็คือดินแดนที่อยู่ในระบบอาณัตินั่นเอง

³⁸ James Crawford, The Creation of States in International Law, (Oxford : Clarendon Press, 1979), p. 426-428.

³⁹ Ibid., p. 428

ในส่วนของดินแดนในอาณัตินั้นตามหมวด 11 ของกฎบัตรสหประชาชาติในส่วนของปฏิญญาว่าด้วยดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเอง ในมาตรา 73 วรรคแรก วางหลักการโดยสรุปไว้ว่า สมาชิกของสหประชาชาติซึ่งมีหรือเข้ารับเอาความรับผิดชอบในการปกครองดินแดนซึ่งประชาชนยังมิได้บรรลุถึงการปกครองตนเองโดยเต็มภาคภูมิ ย่อมรับรู้หลักการที่ว่าผลประโยชน์ของประชาชนผู้อาศัยในดินแดนเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวด และรับเอาเป็นภาระมอบหมายอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งข้อผูกพันที่จะส่งเสริมสวัสดิการของประชาชนผู้อยู่อาศัยในดินแดนเหล่านี้อย่างสุดกำลังภายในระบบแห่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ⁴⁰ และในมาตรา 74 ของกฎบัตรวางหลักว่า สมาชิกของสหประชาชาติ ยอมตกลงด้วยว่า นโยบายของตนเกี่ยวกับดินแดนที่หมวดนี้บังคับอยู่จะต้องยึดถือหลักการทั่วไปแห่งความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีเป็นมูลฐานไม่น้อยไปกว่าที่เกี่ยวกับดินแดน อาณาเขตนครหลวงของตนเองทั้งนี้ฟังคำนี้ตามสมควรถึงผลประโยชน์และสวัสดิการของส่วนอื่นของโลกในเรื่องทางการสังคม เศรษฐกิจและการพาณิชย์ด้วย⁴¹ จากมาตราทั้งสองเราพอจะกล่าวได้โดยกว้าง ๆ ว่าดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองคือ ดินแดนซึ่งประชาชนยังมิได้บรรลุถึงการปกครองตนเองอย่างเต็มภาคภูมิ และไม่ใช่อินแดนในอาณาเขตนครหลวง (Metropolitan areas) ของประเทศที่ปกครองดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองนั้น ๆ (อนึ่งมีข้อสังเกตว่าในกรณีของข้อความว่าดินแดน ซึ่งประชาชนยังไม่บรรลุถึงการปกครองตนเองนั้นมีความหมายถึงดินแดน ซึ่งประชาชนทั้งหมดของดินแดนนั้นยังไม่บรรลุถึงสิทธิ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁰ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เรื่องเดียวกัน หน้า 423

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 424

ในการปกครองตนเอง⁴² และในกรณีของข้อความว่าดินแดนในอาณัติเขตนครหลวงนั้น คำว่า ดินแดนในอาณัติเขตนครหลวง ไม่มีคำจำกัดความที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ใดก็ดี เป็นที่สันนิษฐานกันไว้ในเบื้องต้นว่าดินแดนในอาณัติเขตนครหลวงคือดินแดน ซึ่งทางประวัติศาสตร์นั้นเกี่ยวข้องเป็นส่วนหนึ่งของรัฐนั้น ๆ)⁴³ ความหมายของดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองอาจจำกัดแคบลงมาได้ เมื่อพิจารณาหลักการที่ 4 และที่ 5 ของมติที่ 1541 (XV) หลักการที่ 4 ที่วางหลักไว้ว่าเป็นที่สันนิษฐานไว้ในเบื้องต้นว่า พันธกรณีในการที่จะส่งข้อมูล (ตามมาตรา 73 ของกฎบัตรสหประชาชาติ) เกี่ยวกับดินแดนซึ่งมีสภาพทางภูมิศาสตร์แยกต่างหาก และมีความแตกต่างในทางชาติพันธุ์ และ/หรือในทางวัฒนธรรมจากประเทศที่บริหารดินแดนนั้น ๆ⁴⁴ และหลักการที่ 5 ที่วางหลักไว้ว่า เมื่อเป็นที่แน่นอนแล้วว่ามีการผิดตามหลักการที่ 4 เกิดขึ้น องค์ประกอบอื่น ๆ จะต้องพิจารณา คือ อาทิเช่นองค์ประกอบในเรื่องสภาพในทางการบริหาร การเมืองกฎหมาย เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย และถ้าองค์ประกอบเหล่านี้กระทบถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐผู้ปกครองกับดินแดนที่อยู่ใต้ปกครองนั้น ๆ ในลักษณะที่ทำให้ดินแดนที่อยู่ใต้ปกครองนั้นๆ อยู่ในตำแหน่งหรือสถานะที่ด้อยกว่าแล้วในกรณีเช่นนี้รัฐที่ปกครองดังกล่าวย่อมมีพันธะที่จะส่งข้อมูล(ตามมาตรา 73) ให้แก่สหประชาชาติด้วยเช่นกัน⁴⁵ อาจกล่าวโดยสรุปได้เมื่อพิจารณาหลักกฎหมายต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นว่า ดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองคือดินแดนที่ประชาชนยังไม่บรรลุถึงการปกครองตนเอง และดินแดนเช่นนี้ย่อมไม่ใช่ดินแดนในอาณัติเขตนครหลวงของรัฐผู้ปกครอง รวมทั้งมีสภาพทางภูมิศาสตร์ และชาติพันธุ์ และ/หรือวัฒนธรรมแยกต่างหากจากของรัฐผู้ปกครอง ทั้งนี้ดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองจะอยู่ในตำแหน่งหรือสถานะที่ด้อยกว่ารัฐที่ปกครองดินแดนดังกล่าว เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทางด้านต่าง ๆ แล้ว

⁴² James Crawford, op. cit, p. 38.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid., p.360

⁴⁵ Ibid.

ดินแดนที่เข้าขอบข่ายของดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองข้างต้น ปรากฏอยู่ในมติของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติที่ 66(I) และจากรายงานการวินิจฉัยของคณะกรรมการที่ 24 ตัวอย่างของดินแดนดังกล่าว เช่น ปาปัว ของออสเตรเลีย, ฟรานซ์ เวสต์ แอฟริกา และ ฟรานซ์ นอร์ธ แอฟริกา ของฝรั่งเศส เป็นต้น⁴⁶

ลักษณะของดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคม

เนื่องจากเมื่อพิจารณาความหมายของอาณานิคม และแนวทางปฏิบัติของรัฐในสังคมระหว่างประเทศเกี่ยวกับอาณานิคมดังกล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าดินแดนที่เข้าลักษณะเป็นอาณานิคม มักจะจำกัดอยู่เพียงดินแดนที่ถูกชาติตะวันตกยึดครองในสมัยของการล่าอาณานิคมและเป็นดินแดนที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ และ/หรือวัฒนธรรมแตกต่างหากจากของรัฐผู้ปกครองเท่านั้น⁴⁷ อย่างไรก็ตามในสภาพของสังคมระหว่างประเทศในปัจจุบัน ดินแดนที่ถูกรัฐอื่นรัฐหนึ่งยึดครองอาจไม่เข้าครอบคลุมความหมายของคำว่าอาณานิคมดังกล่าวเสมอไป ดินแดนในลักษณะที่ถูกรัฐอื่นยึดครองและไม่เข้าความหมายของอาณานิคมดังกล่าว โดยส่วนใหญ่คือดินแดนที่ถูกรัฐเพื่อนบ้านยึดครองเพื่อการขยายดินแดน หรือเพื่อเหตุอื่น ซึ่งทำให้สภาพทางภูมิศาสตร์ของดินแดนที่ถูกยึดและรัฐที่ปกครองนั้นไม่แตกต่างกัน หรือทำให้องค์ประกอบอย่างอื่น ๆ ไม่เข้าลักษณะที่จะเป็นดินแดนอาณานิคม ซึ่งดินแดนในลักษณะเช่นนี้ในที่นี้จะเรียกว่า ดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคม

อนึ่ง เป็นที่สังเกตว่า การที่จะกล่าวว่าดินแดนใดเป็นดินแดนเสมือนอาณานิคมหรือไม่ นั้น การตัดสินใจของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากสมัชชาใหญ่เป็นผู้กำหนดว่า ดินแดนใดจะมีลักษณะเป็นดินแดนในอาณัติ ดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองหรือดินแดนในภาวะทรัสตีหรือไม่อยู่แล้ว การตัดสินใจที่สมัชชาใหญ่จะกำหนดว่าดินแดนใดเป็นดินแดนในสามประเภทดังกล่าวข้างต้นนั้นหรือไม่จึงเท่ากับเป็นขั้นตอนแรกของการที่สมัชชาใหญ่ในการที่จะตัดสินว่าดินแดนใดเป็นดินแดนในสภาพเสมือนอาณานิคม (ดินแดนที่อยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมมีองค์ประกอบ 2 ประการคือ เป็นดินแดนที่ถูกใช้กำลังยึดครองและเป็นดินแดนที่มีชาวดินแดน

⁴⁶ Ibid., pp.429-436

⁴⁷ Ibid.

ในอาณัติ, ดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเอง หรือดินแดนในภาวะทรัสตี รายละเอียดดังกล่าวต่อไป) ส่วนในขั้นที่สอง ก็คือถ้าหากสมัชชาใหญ่มีมติไม่ว่าโดยทางตรงทางอ้อมที่แสดงว่าการใช้กำลังยึดครองในดินแดนที่ไม่ใช่ดินแดนอาณานิคมเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายแล้ว ก็เท่ากับถือได้ว่าดินแดนนั้นเป็นดินแดนเสมือนอาณานิคมแล้ว

แต่แม้กระนั้นก็ตาม การที่สมัชชาใหญ่จะมีมติให้นำสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองไปใช้กับดินแดนเสมือนอาณานิคมนั้น สมัชชาใหญ่อาจจะไม่เรียกดินแดนดังกล่าวโดยใช้ชื่อว่า "ดินแดนเสมือนอาณานิคม" โดยตรงก็ได้ เช่นในกรณีของ ปาเลสไตน์ ที่สมัชชาใหญ่มีมติให้ ปวงชนปาเลสไตน์มีสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง โดยไม่ได้กล่าวไว้โดยตรงให้ปาเลสไตน์เป็นดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคม แต่เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบแล้วเข้าลักษณะที่เป็นดินแดนเสมือนอาณานิคม ดินแดนปาเลสไตน์ก็ถือได้ว่าเป็นดินแดนเสมือนอาณานิคมได้ เป็นต้นในทางกลับกัน ถึงแม้ว่าดินแดนหนึ่ง ๆ จะเข้าลักษณะเป็นดินแดนเสมือนอาณานิคมแล้วแต่สมัชชาใหญ่อาจจะไม่มิตี หรือไม่มีการกระทำใด ๆ ที่แสดงให้เห็นว่า ให้มีการนำสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองไปใช้ในดินแดนดังกล่าวได้ก็เป็นได้ ทั้งนี้ก็เพราะเหตุผลในทางการเมืองระหว่างประเทศนั่นเอง ตัวอย่างเช่น ในกรณีของสาธารณรัฐบอลติก (ลิทัวเนีย, ลัตเวีย, หรือเอสโตเนีย) นั้น มีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สามารถถือได้ว่าเป็นดินแดนเสมือนอาณานิคมทุกประการ แต่เนื่องจากสหภาพโซเวียต ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจในขณะนั้น มีอิทธิพลอยู่มากในโลกทำให้สมัชชาใหญ่ไม่เคยมีมติเกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองในดินแดนดังกล่าวเลย ปรากฏกระทั่งสหภาพโซเวียตสลายตัวลงเอง แต่อย่างไรก็ดี ในกรณีเช่นนี้เรายังถือว่าดินแดนในสาธารณรัฐบอลติกเป็นดินแดนเสมือนอาณานิคมอยู่นั่นเอง

สำหรับรายละเอียดขององค์ประกอบของดินแดนเสมือนอาณานิคม มีดังต่อไปนี้ คือ

3.1 เป็นดินแดนที่ถูกใช้กำลังยึดครอง

การที่ดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมเป็นดินแดนที่ถูกใช้กำลังยึดครอง เช่นเดียวกับดินแดนอาณานิคมตามข้อ 2 แสดงให้เห็นว่าดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมเป็นดินแดนที่รัฐผู้ปกครองดินแดนได้สิทธิเหนือดินแดนมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่นเดียวกับดินแดนอาณานิคม การใช้กำลังในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่กฎหมายอนุญาโตให้กระทำได้ก็คือ การป้องกันตนเองเท่านั้น การที่รัฐใช้กำลังเข้ายึดครองดินแดนของอีกรัฐหนึ่ง เช่น

การที่รัสเซียบุกเข้ายึดลิทัวเนีย, ลัตเวีย และเอสโตเนีย หรือการที่จีนบุกเข้ายึดทิเบต หรือ การที่อิรักบุกเข้ายึดคูเวต เป็นต้น นั้น เป็นเรื่องกฎหมายระหว่างประเทศในปัจจุบันไม่ยอมรับ การใช้กำลังในลักษณะเช่นนี้ย่อมถือว่าเป็นการรุกราน และการแทรกแซงในกิจการภายในของ รัฐอื่น ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องห้ามตามกฎหมายระหว่างประเทศในปัจจุบัน ในมติที่ 2625 วางหลักไว้ว่า การใช้กำลังแทรกแซง รวมทั้งรูปแบบอื่น ๆ ในการแทรกแซง หรือการพยายามข่มขู่ต่อ สภาพความเป็นรัฐ หรือต่อองค์ประกอบทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ขัด ต่อกฎหมายระหว่างประเทศ⁴⁸ และผลจากหลักการนี้ทำให้การยึดครองดินแดนซึ่งเป็นผลมาจากการใช้กำลังดังเช่น การที่อิสราเอลเข้ายึดครองดินแดนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดน เป็นต้น เป็นเรื่องที่ไม่ได้รับการยอมรับในสังคมนานาชาติ⁴⁹ และน่าจะถือว่าขัดกับกฎหมาย ระหว่างประเทศด้วย อย่างไรก็ตามก็มีข้อสังเกตว่า การที่รัฐหนึ่ง ๆ เข้ายึดครองดินแดนต่าง ๆ ซึ่งจะเข้าลักษณะ เป็นดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมนี้ มักจะมีข้ออ้างโดยส่วนใหญ่คล้ายคลึงกันว่า ดินแดนที่ตนเข้าไปยึดครองมีความเกี่ยวพันในทางประวัติศาสตร์กับรัฐของตน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁸ Ian Brownlie, op.cit p.38

⁴⁹ Division for Palestinian Rights of the United Nations Secretariat, the Committee on the Exercise of the Inalienable Rights of the Palestinian People, The Origin and Evolution of the Palestine Problem 1917-1988 (New York : United Nations, 1990), p. 186.

อนึ่ง มีข้อพิจารณาประการหนึ่งที่ควรคำนึงถึงคือ หลักการห้ามใช้กำลังในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือหลักที่ว่าข้อพิพาทระหว่างประเทศ ต้องได้รับการระงับโดยสันติวิธีหรือหลักที่ว่าการทำสงครามระหว่างรัฐเป็นเรื่องไม่ชอบด้วยกฎหมาย (เว้นแต่จะเข้าลักษณะว่าด้วยการป้องกันตนเองตามมาตรา 51 ของกฎบัตรฯ) นั้นเป็นหลักการที่พัฒนาการมาจากข้อตกลงระหว่างประเทศที่เรียกว่า เคลลอก-บริองค์ (Kellog-Briand pact) ในปี ค.ศ.1928 ข้อตกลงดังกล่าวมาจากการริเริ่มของ นายเคลลอก (Kellog) รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาและนายบริองค์ (Briand) รัฐมนตรีต่างประเทศของฝรั่งเศส ในปี ค.ศ.1927 ข้อตกลงดังกล่าวต่อไปได้เปลี่ยนรูปเป็นสนธิสัญญาพหุภาคีที่ลงนามโดยรัฐต่าง ๆ ในยุโรป โดยมีสาระสำคัญในการที่จะจำกัดอำนาจรัฐในการทำสงคราม โดยรัฐมีสิทธิที่จะใช้กำลังทหารทำสงครามได้เฉพาะเมื่อเป็นการป้องกันตัวเท่านั้น⁵⁰ หลักการมีพัฒนาการต่อมาจนเป็นที่ยอมรับในสังคมนานาชาติ และกลายเป็นหลักการหนึ่งในกฎบัตรสหประชาชาติตามมาตรา 2(4) ที่มีหลักการว่า สมาชิกทั้งหมดของสหประชาชาติจะงดเว้นการข่มขู่ หรือใช้กำลังในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่อบูรณภาพแห่งดินแดน หรือเอกราชทางการเมืองของรัฐใด ๆ ดังนั้นการที่รัฐ ๆ หนึ่งใช้กำลังยึดครองดินแดนหนึ่งตามประวัติศาสตร์ ซึ่งเกิดขึ้นก่อนที่จะมีข้อตกลงเคลลอก-บริองค์และเป็นเหตุการณ์ที่ไม่เข้าลักษณะเป็นการยึดครองดินแดนอาณานิคมดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว เช่น การทำสงครามขยายดินแดนของประเทศต่าง ๆ ตามประวัติศาสตร์ เช่น การที่พม่ายกทัพไปตีแคว้นยะไข่มาเป็นของตนในศตวรรษที่ 18 นั้น แคว้นยะไข่ถือได้ว่าเป็นรัฐอีกรัฐหนึ่งเพราะองค์ประกอบ 4 ประการของความเป็นรัฐครบถ้วน แต่การยึดครองแคว้นยะไข่ของพม่าเกิดขึ้น ก่อนที่จะมีหลักห้ามการใช้กำลังในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อีกทั้งลักษณะของการยึดครอง หากพิจารณาเปรียบเทียบกับลักษณะการเป็นดินแดนที่ยังไม่ปกครองตนเองแล้ว การยึดครองแคว้นยะไข่ของพม่านั้น ดินแดนพม่าไม่มีความแตกต่างกันทางสภาพทางภูมิศาสตร์ เพราะเป็นดินแดนที่อยู่ใกล้เคียงติดกันและความแตกต่างทางวัฒนธรรมก็ไม่ชัดเจนทำให้ไม่เข้าลักษณะเป็นดินแดนที่ยังไม่ปกครองตนเอง อันจะถือได้ว่าเป็นดินแดนอาณานิคม

⁵⁰ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายระหว่างประเทศ หน่วยที่ 7-15 (กรุงเทพฯ:บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2528), หน้า 8.

ดังกล่าวมาในข้อ 2 การยึดครองดินแดนเช่นนี้จึงเป็นเรื่องที่สมบูรณ์ อีกทั้งเป็นเรื่องที่จบสิ้นไปแล้ว ดินแดนยะไข่กลายเป็นของพม่าไปโดยสมบูรณ์ ความแตกต่างในเรื่องนี้จะเห็นได้จากการที่อังกฤษยึดพม่าเป็นอาณานิคม ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน หากแต่การยึดครองพม่าของอังกฤษเข้าลักษณะเป็นการยึดครองดินแดนอาณานิคม ซึ่งเป็นเรื่องต้องห้ามตามกฎหมายระหว่างประเทศอย่างชัดเจน อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การทำสงครามขยายดินแดนที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาก่อนที่จะมีข้อตกลงเคลลอก-บริอองค์ และไม่มีลักษณะเป็นการยึดครองดินแดนนั้น ๆ อย่างอาณานิคมแล้ว การยึดครองดินแดนนั้น ๆ จะสมบูรณ์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ เห็นได้จากเมื่ออังกฤษให้เอกราชแก่พม่า นั้น อังกฤษไม่ได้เอกราชแก่ยะไข่เป็นประเทศต่างหากแต่ประการใด การใช้กำลังยึดครองดินแดนที่เกิดขึ้นหลังข้อตกลงเคลลอก-บริอองค์เป็นต้นมา จึงจะเข้าลักษณะเป็นการยึดครองดินแดนที่ต้องห้ามตามกฎหมายระหว่างประเทศ และเป็นองค์ประกอบประการหนึ่งของดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมเช่นนี้

3.2 ไม่มีลักษณะเป็นดินแดนในอาณัติ, ดินแดนในระบบภาวะทรัสตี หรือ ดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเอง

เนื่องจากดินแดนอาณานิคม ที่จะต้องเป็นดินแดนที่จัดให้มีการให้เอกราชแก่ดินแดนเหล่านั้น จะต้องเป็นดินแดนที่เข้าลักษณะเป็นดินแดนในอาณัติ, ดินแดนในระบบภาวะทรัสตี หรือดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเอง ประการใดประการหนึ่งในกรณีของดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมนั้น ดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ มีลักษณะใกล้เคียงกับดินแดนในอาณัติ, ดินแดนในระบบภาวะทรัสตี หรือ ดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองตรงที่ ดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมถูกปกครองโดยรัฐต่างชาติ เช่นเดียวกับดินแดนในอาณัติ, ดินแดนในระบบภาวะทรัสตี หรือดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเอง แต่ดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนจะไม่เข้าองค์ประกอบในฐานะที่เป็นดินแดนของรัฐที่แพ้สงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งจะถือว่าเป็นดินแดนในอาณัติ และไม่เข้าองค์ประกอบในฐานะที่เป็นดินแดนในระบบภาวะทรัสตี (เพราะตามข้อเท็จจริงดินแดนในอาณัติ และดินแดนในระบบภาวะทรัสตี คือ ดินแดนเดียวกัน) และไม่เข้าองค์ประกอบในฐานะที่เป็นดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเอง (เพราะในการปฏิบัติในทางสังคมนระหว่างประเทศ ดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองจะต้องเป็นดินแดนที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ และชาติพันธุ์ และ/หรือวัฒนธรรมแยกต่างหากจากรัฐผู้ปกครอง) ในหลักการที่ 4(IV)ของมติที่ 1541 นั้น ดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมนั้น แม้ว่าจะมีความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ และ/หรือวัฒนธรรมระหว่างดินแดนที่ถูกยึดครองและรัฐที่ปกครองอยู่บ้าง แต่ดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคม

ไม่มีลักษณะแตกต่างหากทางภูมิศาสตร์ระหว่างรัฐที่ปกครอง และดินแดนที่ถูกยึดครองแต่ประการใด ดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมและรัฐที่ยึดครอง และปกครองนั้นจะมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ชิดติดกันหรือในกรณีที่เป็นรัฐหมู่เกาะก็จะมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกัน และสำหรับความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมนั้นแม้จะมีอยู่บ้างแต่ก็ไม่ชัดเจนนัก เช่น ความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมระหว่างจีนและชาวทิเบตแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในรายละเอียดบ้างแต่ก็ใกล้เคียงกันโดยรวม วัฒนธรรมทั้งของจีนและทิเบตต่างก็ได้รับอิทธิพลของกันและกันจากลักษณะของดินแดนที่มีได้ปกครองตนเองตามทางปฏิบัติดังกล่าวในข้อ 2.2 นั้น แม้ว่ารายละเอียดของความแตกต่างในเรื่องนี้ อาจจะไม่มีการกล่าวถึงไว้อย่างชัดเจน แต่น่าจะกล่าวได้ว่าความแตกต่างในด้านนี้ต้องเป็นความแตกต่างกันอย่างมากระหว่าง เช่น อารยธรรมตะวันตกกับอารยธรรมตะวันออก เป็นต้น

ดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนยังแตกต่างกับดินแดนที่อยู่ในอาณาเขตนครหลวง (ของรัฐที่ปกครองดินแดน) ตามมาตรา 74 ของกฎบัตรฯ ด้วย ดินแดนที่อยู่ในอาณาเขตนครหลวงดังกล่าวนี้เหมือนดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า เป็นดินแดนที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐนั้น ๆ มาตามประวัติศาสตร์ และกฎหมายระหว่างประเทศยอมรับความสมบูรณ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของดินแดนของรัฐนั้น ๆ เหมือนเช่น แคว้นยะไข่เป็นส่วนหนึ่งของประเทศพม่า ส่วนดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนนั้น เนื่องจากเป็นดินแดนที่รัฐผู้ยึดครองได้มาโดยใช้กำลังอันเป็นวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนจึงไม่อาจจะถือเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของรัฐผู้ยึดครองดินแดนเหมือนกับที่มติที่ 2625 วางหลักไว้ว่า ดินแดนอาณานิคมไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนของรัฐผู้ปกครองดินแดนอาณานิคม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีตัวอย่างของดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคม

4.1 ฉนวนกาซา, ที่ราบสูงโกลานและดินแดนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดน

ดินแดนฉนวนกาซา (GAZA STRIP) ที่ราบสูงโกลาน (Golan Height) และดินแดนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดน (WEST BANK) เป็นดินแดนที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวปาเลสไตน์ ที่อิสราเอลยึดได้ในคราวสงคราม 6 วัน ในปี ค.ศ.1967 สถานะของดินแดนทั้งสามเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับสถานะของดินแดนปาเลสไตน์ทั้งหมด และการก่อตั้งประเทศอิสราเอล

ประเทศอิสราเอลก่อตั้งขึ้นเมื่อ 14 พฤษภาคม ค.ศ.1948 ตามคำประกาศอิสรภาพของนายเดวิด เบนกูเรียน นายกรัฐมนตรีของอิสราเอลในขณะนั้น⁵¹ อย่างไรก็ตาม ประเทศอิสราเอลก่อตั้งขึ้นบนดินแดนที่เป็นที่อยู่อาศัยของชนพื้นเมืองส่วนใหญ่คือ ชาวปาเลสไตน์ และการที่อิสราเอลต้องก่อตั้งขึ้นบนดินแดนนี้ก็สืบเนื่องมาจากแนวความคิด ในเรื่องดินแดนแห่งพันธสัญญา แต่เดิมนั้นชาวยิวเคยก่อตั้งประเทศขึ้นในดินแดนปาเลสไตน์นี้เมื่อประมาณ 3000 ปีก่อนคริสตกาล อาณาจักรดังกล่าวของยิวต่อมาแตกออกเป็น 2 อาณาจักรคืออาณาจักรอิสราเอล (Kingdom of Israel) และ อาณาจักรยูดาห์ (Kingdom of Judah)⁵² อาณาจักรอิสราเอลถูกพวกอัสซีเรียนโจมตีและยึดได้เมื่อ 722 ปีก่อนคริสตกาลชาวอิสราเอลในอาณาจักรทั้งหมดถูกเนรเทศออกจากอาณาจักรและหายสาบสูญไป อาณาจักรจึงถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิง ส่วนอาณาจักรยูดาห์ยังคงอยู่ต่อมาจนเมื่อปีที่ 586 ก่อนคริสตกาล ยูดาห์ก็ตกเป็นเมืองขึ้นของกรุงบาบิโลน (Babylon)⁵³ และนับจากนั้นมายูดาห์ก็ตกเป็นเมืองขึ้นของชาติต่าง ๆ ต่อมากมากมาย เช่น หลังจากบาบิโลนก็เป็นเมืองขึ้นของเปอร์เซีย (เมื่อเปอร์เซียตีกรุงบาบิโลนได้) และกลายเป็น เมืองขึ้นของกรีก (ในสมัยพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช)และเป็นเมืองขึ้นของซีเรียในประมาณ 200 ปีก่อนคริสตกาล⁵⁴ และกลายเป็นเมืองขึ้นของโรมัน ในปีที่ 63 ก่อน

⁵¹ Brian Bell, In Sight Guides : Israel (Singapore : Hofer Press Ptc. Ltd., 1993), p.53

⁵² Ibid., p.29

⁵³ Ibid., p.30

⁵⁴ Ibid.

คริสตกาล⁵⁵ โรมันได้เปลี่ยนชื่ออาณาจักรเป็น จูเดีย (Judea) อาณาจักรจูเดียนี้เป็นเมืองขึ้นของโรมันอยู่ ต่อมาจนกระทั่งชาวจูเดียก่อกบฏขึ้นกับโรมัน โรมันจึงส่งกองทัพมาปราบและทำลายอาณาจักรลงอย่างสิ้นเชิงและเนรเทศ และจับพลเมืองส่วนใหญ่ไปเป็นทาสในยุโรป เมื่อ ค.ศ.70⁵⁶ อาณาจักรสุดท้ายของชาวยิวจึงสิ้นสุดลง นับแต่นั้นต่อมาดินแดนส่วนที่เคยเป็นอาณาจักรของชาวยิวในบริเวณปาเลสไตน์ดังกล่าว ก็กลายเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของโรมันต่อมา จนเมื่อซีเรียตีอาณาจักรโรมันตะวันออกได้สำเร็จ ดินแดนส่วนนี้ก็กลายเป็นของชาวอาหรับต่อมา จนสมัยสงครามครูเสด ชาวยิวก็เข้ามายึดครองดินแดนปาเลสไตน์เอาไว้ได้ในประมาณ ปี ค.ศ.1099⁵⁷ อาณาจักรคริสเตียนในดินแดนปาเลสไตน์คงอยู่ต่อมาจนถูกพวกอาหรับมาเมลุก (Mameluke)⁵⁸ จากอียิปต์ยึดครองได้อย่างสิ้นเชิงในปี ค.ศ.1291⁵⁹ ดินแดนปาเลสไตน์อยู่ใต้การปกครองของพวกมาเมลุก อีกต่อมาหลายศตวรรษ จนกระทั่งอาณาจักรของพวกมาเมลุกถูกอาณาจักรออตโตมานของพวกเตอร์กตีแตกไปเมื่อ ค.ศ. 1516-1517 ดินแดนปาเลสไตน์ก็เป็นดินแดนของอาณาจักรออตโตมานอยู่ตลอดมา จนกระทั่งอาณาจักรออตโตมานแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 1 กับฝ่ายสัมพันธมิตร ในช่วงเวลานับแต่โรมันทำลายอาณาจักรจูเดียลงและจนกระทั่งอาณาจักรออตโตมานแพ้สงครามโลกครั้งที่ 1 นั้น ชนพื้นเมืองที่อยู่อาศัยในดินแดนปาเลสไตน์คือพวกอาหรับชาติต่าง ๆ ชาวยิวในปาเลสไตน์ กลายเป็นชนกลุ่มน้อยและชาวยิวส่วนใหญ่ถูกโรมันกวาดต้อนไปยุโรป ทำให้กลายเป็นพลเมืองของชาติต่าง ๆ ในยุโรปไป

ในช่วงเวลาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้น ชาวยิวได้รับแรงกดดันทางการเมืองจากชาติต่าง ๆ ในยุโรป แรงกดดันต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่ กระแสความคิดต่อต้านชาวยิวในยุโรป จากความรู้สึกต่อต้านชาวยิวในยุโรปทำให้ชาวยิวปรารถนาที่จะมีรัฐเป็นของตนเอง จากเหตุผลนี้เองขบวนการไซออนนิสต์ (Zionism)⁶⁰ ก็ถูกก่อตั้งขึ้นโดยธีโอดอร์ เฮริสส์

⁵⁵ Ibid., p.31

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid., p.33

⁵⁸ Ibid., p.34

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid., p.42

(Theodor Herzl) เพื่อจะก่อตั้งรัฐของชาวยิวขึ้นมาใหม่ ขบวนการไซออนนิสต์เลือกดินแดนหลายแห่งที่จะเป็นที่ตั้งของรัฐใหม่ของชาวยิว เช่น ไชปรีส, แอฟริกาตะวันออก และคองโก⁶¹ แต่ในที่สุดขบวนการไซออนนิสต์ก็เลือกเอาดินแดนปาเลสไตน์เป็นที่ตั้งของประเทศยิวที่จะก่อตั้งใหม่ ความเชื่อทางศาสนาที่เชื่อกันว่าดินแดนปาเลสไตน์เป็นดินแดนที่พระเจ้าประทานให้ยิว ขบวนการไซออนนิสต์ดำเนินงานทางการเมืองโดยพึ่งพาอังกฤษ โดยหวังที่จะให้อังกฤษช่วยให้ตนเข้าไปก่อตั้งประเทศ ในดินแดนที่ในขณะนั้นเป็นส่วนหนึ่งของอาณัติจักรวรรดิโรมานออังกฤษเองด้วยความประสงค์ที่อยากจะให้ชาวยิวเป็นพันธมิตรช่วยรบในสงคราม จึงตกลงช่วยชาวยิว รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษ เซอร์ อาเธอร์ เจมส์ บัลโฟร์ ได้มีจดหมายลงวันที่ 2 พฤศจิกายน ค.ศ.1917 (ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามของ The Balfour Declaration)⁶² มีข้อความโดยสรุปว่า รัฐบาลอังกฤษสนับสนุนให้มีการจัดตั้งรัฐอิสระของชาวยิวขึ้นในดินแดนปาเลสไตน์ เมื่อตุรกี (หรืออาณัติจักรวรรดิโรมานอ) ยอมแพ้สงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม ค.ศ.1918 ดินแดนปาเลสไตน์ก็ตกอยู่ภายใต้ระบบอาณัติตามกฎหมายกติกาสันนิบาตชาติข้อ 22 และได้มีการทำข้อตกลงเกี่ยวกับระบบอาณัติของปาเลสไตน์ เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม ค.ศ.1922⁶³ อนึ่ง เป็นที่สังเกตประการหนึ่งว่าดินแดนในระบบอาณัตินั้นมิว่าตกอยู่ประสงค์ในการจัดให้ประชาชนในดินแดนดังกล่าวมีสิทธิในการปกครองตนเอง ดังนั้น ระบบอาณัติในดินแดนปาเลสไตน์ก็ควรจะเป็นไปเพื่อสิทธิในการปกครองตนเอง หรือสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองของชาวอาหรับ ซึ่งเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของดินแดนปาเลสไตน์ แม้กระนั้นก็ตามในอารัมภบทของข้อตกลงในเรื่องระบบอาณัติในดินแดนปาเลสไตน์ก็กล่าวไว้โดยสรุปว่า ระบบอาณัติในปาเลสไตน์นี้เป็นไปเพื่อการจัดตั้งรัฐของชาวยิวขึ้นในปาเลสไตน์⁶⁴ และในมาตรา 2 ของข้อ

⁶¹ Division for Palestinian Rights of the United Nations Secretariat, the Committee on the Exercise of the Inalienable Rights of the Palestinian people, op.cit, p.9

⁶² Ibid., p.8

⁶³ Ibid., p.86

⁶⁴ Ibid.

ตกลงดังกล่าว รัฐบาลอังกฤษในฐานะที่เป็นผู้ปกครองดูแลดินแดนในอาณัติจะรับผิดชอบในการจัดตั้งสภาวะทางเศรษฐกิจ การเมืองและ การบริหารอันเหมาะสมแก่การจัดตั้งรัฐของชาวยิวขึ้น⁶⁵ จากลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ข้อตกลงอาณัตินี้ไม่สอดคล้องกับมาตรา 22 ของกติกาสันนิบาตชาติ อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงดังกล่าวนี้ก็มีผลให้มีชาวยิวอพยพเข้าไปในปาเลสไตน์เป็นจำนวนมาก ชาวยิวเหล่านี้ได้กลายเป็นกำลังสำคัญของอังกฤษในการต่อสู้กับเยอรมันต่อมา ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อเยอรมันแพ้สงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม ค.ศ.1945 ชาวยิวจำนวนมากได้อพยพเข้าสู่ปาเลสไตน์เพิ่มมากขึ้น ชาวยิวจำนวนมากในปาเลสไตน์ได้ก่อการรุนแรงขึ้นเพื่อเรียกร้องการจัดตั้งรัฐของชาวยิวขึ้นอย่างแท้จริง ในเดือนกุมภาพันธ์ 1947⁶⁶ คณะรัฐมนตรีของอังกฤษตัดสินใจนำดินแดนในอาณัติ "ปาเลสไตน์" ไปสู่การควบคุมดูแลภายใต้ระบบภาวะทรัสตีของสหประชาชาติ สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติมีมติที่ 181 (II) ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 1947 โดยคะแนนเสียงข้างมากให้แบ่งดินแดนปาเลสไตน์ออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งเป็นรัฐของยิวอีกส่วนหนึ่งเป็นรัฐของอาหรับ อังกฤษจะต้องถอนตัวออกจากดินแดนปาเลสไตน์ภายในวันที่ 1 สิงหาคม 1948 หลังจากนั้นสหประชาชาติจะเข้าบริหารแทน จนกว่าจะมีการให้เอกราชแก่รัฐทั้งสองภายในเวลาไม่เกินวันที่ 1 ตุลาคม 1948 ตามมติที่ 181 นี้ ดินแดนในส่วนของเมืองเยรูซาเลม (Jerusalem) จะเป็นเมืองระหว่างประเทศอยู่ภายใต้การปกครองของสหประชาชาติ อย่างไรก็ตาม อังกฤษได้ประกาศว่าระบบอาณัติในปาเลสไตน์ของตนจะสิ้นสุดและอังกฤษจะถอนตัวออกจากปาเลสไตน์ ภายในวันที่ 15 พฤษภาคม 1948 (ซึ่งเป็นเวลาหลายเดือนก่อนแผนการของสหประชาชาติ) และในวันที่ 14 พฤษภาคม 1948 นายเดวิด เบนกูเรียน ในฐานะนายกรัฐมนตรีคนแรกของอิสราเอลก็ประกาศอิสราเอล และรัฐอิสราเอลก็ถือกำเนิดขึ้นในวันนี้ ในวันเดียวกันนี้ กองทัพของชาวอาหรับ 4 ชาติ ได้แก่ อียิปต์, จอร์แดน, ซีเรียและเลบานอน ก็ยกทัพบุกอิสราเอล ผลของสงครามครั้งนี้อิสราเอลยึดครองดินแดนปาเลสไตน์ไว้เกือบทั้งหมด ยกเว้นในส่วนของ West Bank ดินแดนที่อิสราเอลป้องกันเอาไว้จากสงครามในครั้งนี้เป็นดินแดนในส่วนที่สังคมระหว่างประเทศ ถือว่าเป็นดินแดนของประเทศอิสราเอลอย่างแท้จริง เมื่ออิสราเอลรบกับกองทัพชาติ

⁶⁵ Ibid., p.87

⁶⁶ Brian Bell, op.cit, p.51

อาหรับต่าง ๆ อีกครั้งในปี ค.ศ. 1967 หรือเรียกว่าสงคราม 6 วันนั้น อิสราเอลชนะสงครามและยึดดินแดนไซนาย ยึดดินแดน West Bank, ที่ราบสูงโกลาน และฉนวนกาซามาได้ (อย่างไรก็ดีจากข้อตกลงระหว่างอิสราเอลและอียิปต์ในปี ค.ศ. 1979 อิสราเอลได้ตกลงคืนดินแดนไซนายให้แก่อียิปต์ ส่วนดินแดนส่วนที่เหลือซึ่งถือได้ว่าเป็นดินแดนของปาเลสไตน์นั้น อิสราเอลยังยึดครองมา จนถึงปัจจุบัน

จากประวัติของดินแดนปาเลสไตน์และประเทศอิสราเอลนั้น รัฐอิสราเอลสาบสูญไปตั้งแต่เมื่อชาวโรมันบุกเข้าทำลายเมืองจูเดียเมื่อก่อนคริสตกาล และชาวอาหรับได้กลายมาเป็นชนพื้นเมือง และผู้อาศัยโดยทั่วไปของดินแดนปาเลสไตน์ เมื่ออังกฤษแยกดินแดนปาเลสไตน์มาจากตุรกีโดยผลของสงครามโลกครั้งที่ 1 และนำดินแดนปาเลสไตน์ไปอยู่ภายใต้ระบบอาณัตินั้น โดยผลของมาตรา 22 ของกติกาสันนิบาตชาติ ระบบอาณัติต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์และความอยู่ดีกินดีของผู้ที่อยู่อาศัยบนดินแดนอาณัตินั้น ๆ และเพื่อทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยในดินแดนอาณัตินั้น ๆ ได้มาซึ่งสิทธิในการปกครองตนเองและสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองในท้ายที่สุด และเนื่องจากในขณะนั้นชาวอาหรับเป็นผู้ที่อยู่อาศัยบนดินแดนในอาณัติและเป็นปวงชนส่วนใหญ่ในดินแดนดังกล่าว ชาวอาหรับจึงเป็นผู้ที่มีสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองตามแนวคิดพื้นฐานของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง ตามระบบอาณัติ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะอังกฤษจะทำข้อตกลงในเรื่องดินแดนอาณัติผิดไปจากวัตถุประสงค์ในมาตรา 22 แต่ข้อตกลงอาณัติดังกล่าวก็ทำให้ชาวยิวกลายสถานะมาเป็นกลุ่มชนที่อาศัยบนดินแดนปาเลสไตน์อีกกลุ่มหนึ่ง เพิ่มขึ้นจากชาวอาหรับเจ้าของดินแดนเดิม เนื่องจากชาวยิวก็เป็นผู้ที่อยู่อาศัยในดินแดนอาณัติเช่นกัน และจำนวนชาวยิวในปาเลสไตน์ก็เพิ่มขึ้นจนมีสัดส่วนใกล้เคียงกับจำนวนชาวอาหรับ ชาวอาหรับและชาวยิวจึงมีสถานะเป็นผู้มีสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองในดินแดนปาเลสไตน์ทั้งคู่ การดำเนินการหรือจัดให้ดินแดนในอาณัติ มีสิทธิในการปกครองตนเองนั้น ก็ต้องจัดทำขึ้นตามเจตนารมณ์ของชาวยิว และชาวอาหรับ ดินแดนปาเลสไตน์เป็นสิทธิของอิสราเอล (ชาวยิว) และชาวอาหรับบนดินแดนปาเลสไตน์โดยเท่าเทียมกัน การแบ่งแยกปาเลสไตน์ออกเป็น 2 ส่วนตามแผนการของสหประชาชาติจึงน่าจะเป็นทางออกที่ดีหนทางหนึ่ง ในกรณีที่จะให้ทั้งสองชนชาตินั้นอยู่ร่วมกันบนแผ่นดินเดียวกันได้ (เพราะว่าทั้งสองชนชาติมีจำนวนใกล้เคียงกันและไม่มีทางจะตกลงกันโดยวิธีลงประชามติได้เพราะทั้งสองชนชาติต่างก็ต้องการดินแดนทั้งหมดเหมือนกัน) แต่เมื่ออิสราเอลประกาศอิสราภาพและก่อตั้งประเทศขึ้นก่อนแผนการของสหประชาชาตินั้น ประเทศอิสราเอลที่ก่อตั้งขึ้นมี

เงื่อนไขแห่งการเป็นรัฐครบ 4 ประการคือ มีประชาชน รัฐบาล อำนาจอธิปไตยและเขตแดนที่แน่นอน อย่างไรก็ตาม การก่อตั้งประเทศอิสราเอลก็ไม่อาจจะไปกระทบกระเทือนสิทธิของกลุ่มชนเจ้าของดินแดนเดิมในปาเลสไตน์คือชาวอาหรับเหล่านั้นได้ ประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณาคือ อาณาเขตของประเทศอิสราเอลควรจะนับรวมดินแดน West Bank, ฉนวนกาซา และที่ราบสูงโกลานหรือไม่ เมื่อแรกทีอิสราเอลประกาศอิสรภาพและต้องสู้รบกับกองทัพจากกลุ่มประเทศอาหรับจนชนะสงครามนั้น ดินแดนที่อิสราเอลรักษาเอาไว้ได้ในตอนนั้น คือ ดินแดนปาเลสไตน์ทั้งหมด ยกเว้น West Bank, ฉนวนกาซา และที่ราบสูงโกลาน เขตแดนอิสราเอลตั้งอยู่ในลักษณะนี้อยู่หลายสิบปี จนปี ค.ศ. 1967 ที่อิสราเอลใช้กำลังไปยึดดินแดนที่เหลือทั้งสามมาได้ นอกจากนี้ประกอบกับนานาชาติยอมรับว่าดินแดนของอิสราเอล ไม่รวมดินแดนทั้งสาม ซึ่งอาจเห็นได้จากมติของสหประชาชาติที่เรียกร้องให้อิสราเอลถอนกำลังออกจากดินแดนทั้งสาม เช่น มติที่ 3236 และ 3237 (XXIX), มติที่ ES-7/2 (ระหว่างสมัยประชุมฉุกเฉิน ในวันที่ 22 และ 29 กรกฎาคม 1980) มติที่ 37/86 D ของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ เป็นต้น⁶⁷ ในมติของสมัชชาใหญ่ดังกล่าวนี้ ได้ยืนยันหลักการที่ว่า การใช้กำลังยึดครองดินแดนนั้นเป็นเรื่องที่มิชอบด้วยกฎหมาย และยืนยันความเห็นที่ให้อิสราเอลถอนกำลังออกไปจากดินแดน West Bank ฉนวนกาซา และที่ราบสูงโกลานทั้งหมด

นอกจากนั้นคณะมนตรีความมั่นคงเองก็ยังมีมติที่ 446 (1979) ที่ได้ตัดสินว่า นโยบายของอิสราเอลในการที่ส่งคนเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนทั้งสาม ที่อิสราเอลยึดครองมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1967 นั้น ไม่มีผลทางกฎหมาย และถือว่าเป็นการกระทำที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างสันติภาพในตะวันออกกลาง⁶⁸ ด้วย มติต่าง ๆ ของสหประชาชาติตามตัวอย่างดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า นานาชาติไม่ยอมรับว่าดินแดนทั้งสามที่อิสราเอลยึดครองมานั้นได้เป็นดินแดนของอิสราเอล แต่อย่างใด

⁶⁷ Division for Palestinian Rights of the United Nations Secretariat, the Committee on the Exercise of the Inalienable Rights of the Palestinian Peoples, op. cit, pp. 190, 192

⁶⁸ Ibid., P. 193

อนึ่งยิ่งไปกว่านั้น การที่อิสราเอลเองได้ทำข้อตกลงกับองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์เมื่อปี 1993 ยอมให้มีการจัดตั้งเขตการปกครองตนเองชั่วคราวของปาเลสไตน์ในดินแดน West Bank และ ฉนวนกาซา และการที่อิสราเอลได้ลงนามในข้อตกลงกับองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ.1994 ในเรื่องที่ยุทธอิสราเอลยินยอมถอนทหารออกจากพื้นที่ฉนวนกาซา และออกจากเมืองเจอร์โค (ซึ่งอยู่ใน West Bank) และยินยอมให้ชาวปาเลสไตน์มีสิทธิปกครองตนเอง นั้นก็ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นอยู่ในตัวว่า ดินแดนอิสราเอลนั้นไม่รวมถึงดินแดนทั้งสาม และอิสราเอลยอมรับว่าดินแดนที่ตนยึดมาได้ในปี 1967 ไม่ใช่ดินแดนที่เป็นอาณาเขตของตนดินแดนปาเลสไตน์ในส่วนนี้ย่อมเป็นกรรมสิทธิ์ของชาวอาหรับ ผู้มีสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองในปาเลสไตน์อีก 1 กลุ่มที่เหลืออยู่นั้นเอง การที่มติของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติรับรองสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองของชาวปาเลสไตน์ แม้มติจะไม่ได้บอกชัดเจนว่ารับรองสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองของชาวปาเลสไตน์ในฐานะอะไร แต่ก็น่าจะเป็นที่เข้าใจได้ว่ารับรองในฐานะที่ชาวอาหรับปาเลสไตน์ เป็นผู้ดำรงสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองตามแนวคิดพื้นฐานของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง การที่อิสราเอลยกกำลังบุกเข้าไปยึดดินแดน West Bank ฉนวนกาซา และที่ราบสูงโกลานไว้ในปี 1967 จึงเป็นการใช้กำลังเข้าไปยึดดินแดนหนึ่งโดยมิชอบด้วยกฎหมายระหว่างประเทศ และดินแดนทั้งสามก็ไม่ใช่ดินแดนในอาณัติเพราะดินแดนในอาณัติคือ ดินแดนในปาเลสไตน์ทั้งหมดรวมทั้งประเทศอิสราเอลด้วยเมื่อประเทศอิสราเอลถือกำเนิดขึ้น ระบบอาณัติสิ้นสุดลง ดินแดนทั้งสามก็ไม่ได้เป็นดินแดนในอาณัติ แต่เข้าลักษณะเป็นดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมดังกล่าวมาข้างต้น

4.2 ทิมอร์ตะวันออก

ทิมอร์ (Timor) เป็นเกาะที่ตั้งอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิกตอนใต้ (The South Pacific) โดยตั้งอยู่ในทางตะวันออกของเกาะ จาบา (Java) ของอินโดนีเซีย หมู่เกาะที่เป็นที่ตั้งของทิมอร์ประกอบด้วย ฟลอเรส (Flores), ทิมอร์ (Timor), โซลอร์ (Solor), อโดนารา (Adonara), แลมบัต้า (Lembata), แพนต้า (Pentar), อลอร์ (Alor), ซาเว (Savu), และ โรติ (Roti) ในหมู่เกาะเหล่านี้ ฟลอเรสและทิมอร์เป็นเกาะสองเกาะที่ใหญ่เท่า ๆ กัน

ทิมอร์ตกเป็นอาณานิคมของชาวยุโรปมาตั้งแต่สมัยล่าอาณานิคมในช่วงศตวรรษที่ 17-18 โดยชาวดัตช์ (Dutch) และโปรตุเกส (Portuguese) ได้เข้ามาครอบครองทิมอร์ โดยแบ่งกันครอบครองคนละครึ่ง ชาวดัตช์ (ซึ่งยึดอินโดนีเซียเป็นอาณานิคมด้วย) ได้ยึดครอง

ติมอร์ตะวันตก (West Timor) ส่วนชาวโปรตุเกสได้ยึดครองติมอร์ตะวันออก (East Timor) ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง อินโดนีเซียได้รับเอกราชจากเนเธอร์แลนด์ เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 1950 ซึ่งทำให้ติมอร์ตะวันตกซึ่งเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์เช่นกัน ได้รับเอกราชและกลายเป็นส่วนหนึ่งของอินโดนีเซียด้วย แต่ในขณะนั้นติมอร์ตะวันออกยังเป็นอาณานิคมของโปรตุเกสอยู่ ติมอร์ตะวันออกได้รับเอกราชจากโปรตุเกสเมื่อปี ค.ศ. 1975 และกลายเป็นรัฐเอกราช อย่างไรก็ตามก็ได้เกิดความวุ่นวายในทางการเมืองในการแย่งอำนาจปกครองประเทศระหว่างพรรคฝ่ายขวา และพรรคฝ่ายซ้ายที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ในติมอร์ตะวันออก และฝ่ายซ้ายดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะได้อำนาจปกครองประเทศ อินโดนีเซียโดยนโยบายที่ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และมีความประสงค์จะขยายดินแดนของตน จึงส่งทหารเข้าไปยึดครองติมอร์ตะวันออก และผนวกดินแดนดังกล่าวเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของตนในปี ค.ศ. 1976

การยึดครองติมอร์ตะวันออก ก่อให้เกิดความไม่สงบและการเดินขบวนประท้วงขึ้นโดยทั่วไปในติมอร์ตะวันออก และมีการตั้งขบวนการ Fretilin ซึ่งขบวนการปลดปล่อยแห่งชาติขึ้นในติมอร์ตะวันออก เพื่อดำเนินการต่อสู้และเรียกร้องเอกราชให้แก่ติมอร์ตะวันออก การเรียกร้องเอกราชดังกล่าวถูกปราบปรามจากทางการอินโดนีเซียอย่างรุนแรง เหตุการณ์รุนแรงในติมอร์ตะวันออกดำเนินมาถึงขีดสูงสุดเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 1991 เมื่อกองทหารอินโดนีเซียยิงปืนเข้าใส่กลุ่มผู้เดินขบวนประท้วงจำนวนหลายพันคน ที่เมืองไดลี (Dili) ทำให้มีผู้เสียชีวิตหลายร้อยคน

การยึดครองติมอร์ตะวันออกของอินโดนีเซีย เกิดขึ้นเมื่อติมอร์ตะวันออกได้รับเอกราชจากโปรตุเกสแล้ว ติมอร์ตะวันออกในขณะนั้นมีสถานะเป็นรัฐเอกราช และไม่ใช่อินโดนีเซียเข้ายึดติมอร์ก็กล่าวไม่ได้ว่า ติมอร์ตะวันออกเป็นดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองที่อยู่ภายใต้การปกครองของอินโดนีเซีย เพราะว่าดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองนั้นตามแนวทางในมติที่ 1541 ประกอบกับทางปฏิบัติของสังคมระหว่างประเทศแล้ว ดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเองเป็นดินแดนที่ต้องมีความแตกต่างทางภูมิศาสตร์กับประเทศผู้ปกครอง เกาะติมอร์นั้นเป็นหมู่เกาะที่อยู่ในบริเวณเดียวกับเกาะจายาของอินโดนีเซีย และเมื่อพิจารณาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของอินโดนีเซียที่เป็นรัฐหมู่เกาะแล้ว กล่าวได้ว่า ติมอร์ตะวันออกไม่มีความแตกต่างทางภูมิศาสตร์กับอินโดนีเซียแต่อย่างใด ดังนั้นเมื่ออินโดนีเซียเข้ายึดครองติมอร์ตะวันออกโดยการใช้อำนาจ ซึ่งฝ่าฝืนหลักการห้ามการใช้อำนาจในทางความ

สัมพันธ์ระหว่างประเทศแล้วจึงถือได้ว่าดินแดนติมอร์ตะวันออกเป็นดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคม

อนึ่งผู้เขียนมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ในกรณีของ ติมอร์ตะวันออกนี้ ถ้าหากเรามองปัญหาในอีกมุมหนึ่ง เราก็อาจจะเห็นถึงอิทธิพลทางการเมืองระหว่างประเทศที่เข้ามา ทำให้การไต่ขังบังคับหลักสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองขัดต่อเหตุผลอยู่บ้าง กล่าวคือ ตามประวัติศาสตร์นั้น ดินแดน ติมอร์ตะวันออก, ติมอร์ตะวันตก และอินโดนีเซีย ได้เป็นดินแดนเดียวกันมาก่อนที่ดินแดน ติมอร์ตะวันออกจะตกเป็นของโปรตุเกส และก่อนที่ติมอร์ตะวันตก และอินโดนีเซีย จะตกเป็นของเนเธอร์แลนด์ ดังนั้น ถ้าหากมีการนำแนวคิดพื้นฐานของสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองมาใช้กับกรณีนี้แล้ว ดินแดนทั้งสองก็ควรจะรวมกลับมาเป็นดินแดนเดียวกัน แต่เนื่องจากเหตุผลทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีอิทธิพลที่ทำให้การให้เอกราชมักจะทำโดยการให้อาณานิคมแต่ละอาณานิคม ของแต่ละประเทศที่ปกครองอาณานิคม แยกออกเป็นประเทศเอกราชใหม่ เหมือนดังเช่น ในกรณีติมอร์ตะวันออกนี้ ด้วยเหตุนี้เราจึงอาจกล่าวได้ว่าการเมืองระหว่างประเทศ อาจทำให้การนำสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองไปใช้บังคับในกรณีหนึ่ง ๆ นั้นประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลวก็ได้

ลักษณะโดยสรุปของดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคม

เราอาจกล่าวโดยสรุปถึง ลักษณะทั้งหมดของดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมได้ว่า ดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ คือ ต้องเป็นดินแดนที่ถูกใช้กำลังยึดครอง ประการหนึ่ง และเป็นดินแดนที่มีได้เป็นดินแดนในระบบอาณัติ, ดินแดนในระบบภาวะทรัสตี หรือดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเอง อีกประการหนึ่ง และสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติตนเองที่เป็นองค์กรที่เป็นผู้ชี้ว่าดินแดนใดที่เข้าองค์ประกอบทั้งสองประการดังกล่าวมาแล้วบ้าง การพิจารณาของสมัชชาใหญ่ว่าดินแดนใดเป็นดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมบ้างนั้น โดยทั่วไปไม่ได้กระทำโดยใช้ชื่อที่แสดงให้เห็นได้ตรง และก็อาจจะไม่ได้พิจารณารวมกันอยู่ในมติฉบับเดียวกันก็ได้ สมัชชาใหญ่อาจจะพิจารณาถึงเรื่องดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมอยู่ในมติหลาย ๆ ฉบับ โดยไม่ใช้ชื่อว่าเป็นเรื่องดินแดนที่ตกอยู่ในสภาพเสมือนอาณานิคมโดยตรงก็ได้ อย่างเช่น สมัชชาใหญ่อาจมีมติประนามการที่อิสราเอลใช้กำลังอาวุธบุกเข้าไปในดินแดนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดนในมติฉบับหนึ่ง และสมัชชาใหญ่ก็ได้

กล่าวว่า ปวงชนชาวปาเลสไตน์เป็นผู้มีสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง โดยกล่าวไว้ในมติอีกฉบับหนึ่งและในเรื่องที่ว่า ดินแดนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดนเป็นดินแดนอาณานิคมหรือไม่นั้น สัมชชาเมื่อพิจารณาโดยมติอีกฉบับหนึ่ง ก็ไม่เคยกำหนดให้ดินแดนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดนเป็นดินแดนอาณานิคม ไม่ว่าในรูปแบบใดก็ตาม ดังนั้น ในเมื่อดินแดนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดน มีลักษณะครบองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นแล้ว เราจึงถือได้ว่า ดินแดนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดนเป็นดินแดนเสมือนอาณานิคม

อย่างไรก็ดี เนื่องจากสัมชชาใหญ่นั้นเป็นเวทีทางการเมืองระหว่างประเทศที่สำคัญของโลก ดังนั้น จึงมีกรณีของดินแดนบางดินแดนที่ซึ่งแม้ว่าจะมีลักษณะของข้อเท็จจริงเข้าองค์ประกอบสองประการดังกล่าวข้างต้น ซึ่งสามารถจะถือได้ว่าเป็นดินแดนเสมือนอาณานิคมอยู่แล้วก็ตาม แต่สัมชชาใหญ่ก็ไม่ได้ให้ความสนใจต่อกรณีดังกล่าว เนื่องจากมีแรงผลักดันทางการเมืองระหว่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ ผลักดันสัมชชาใหญ่ให้มีมติเกี่ยวกับดินแดนนั้น ๆ ออกมา ตัวอย่างเช่น ในกรณีของสาธารณรัฐบอลติกนั้น มีองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าลักษณะที่จะถือได้ว่าเป็นดินแดนเสมือนอาณานิคมได้ครบทั้งสองประการ แต่ด้วยเหตุที่สหภาพโซเวียตเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีอิทธิพลสูงในวงการเมืองโลก จึงมีผลทำให้เรื่องของสาธารณรัฐบอลติกไม่ได้ถูกนำขึ้นสู่การพิจารณาของสัมชชา และผ่านออกมาเป็นมติเลย ดินแดนเสมือนอาณานิคมในลักษณะเช่นนี้ จึงเป็นดินแดนเสมือนอาณานิคมที่ยังไม่ได้รับการยอมรับอย่างชัดเจนจากสังคมระหว่างประเทศ แต่ทว่าดินแดนเสมือนอาณานิคมในลักษณะนี้ก็ได้ถูกปฏิเสธจากสังคมระหว่างประเทศเช่นกัน แต่จากการที่การเมืองระหว่างประเทศมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น นั่นคือ การเผชิญหน้ากันระหว่างประเทศตะวันตกและประเทศตะวันออก (ที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์) ลื่นสุดลงไปพร้อมกับการสูญสลายของสหภาพโซเวียต เหตุการณ์เหล่านี้มีผลทำให้ประเทศต่าง ๆ ค่อนข้างจะมีทัศนคติไปในแนวทางเดียวกัน และเป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ อย่างเช่น ทุกประเทศในโลกยอมรับกันแล้วว่า การที่ประเทศหนึ่งใช้กำลังเข้ายึดครองอีกประเทศหนึ่งเป็นการขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศเป็นต้น สิ่งเหล่านี้น่าจะมีผลทำให้ลักษณะของดินแดนเสมือนอาณานิคมที่ถูกเพิกเฉยจากการเมืองระหว่างประเทศหมดไปในไม่ช้า เพราะแนวโน้มการใช้อิทธิพลทางการเมืองระหว่างประเทศมากกระทำการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศได้หมดลงไปแล้ว พร้อมกับการสิ้นยุคของสงครามเย็นและการสูญสลายของสหภาพโซเวียตดังกล่าว